

G H E N D T S C H E   T Y D I N G H E N

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

3de Jaargang, nr. 6

November 1974.

Voorzitter : G. Hebbelynck
Onder-Voorzitter : H. Collumbien
Secretaris : M. Steels
Peningmeester : A. Verbeke
Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent.
Secretariaat : Sint-Lievensdoorgang 1, Gent. Tel. 25 67 69.
Postrekening 105.04.73 - Heemkundige en Historische Kring Gent.
Lidgeld : 175 fr. per jaar.

INHOUD	blz.
Nieuw-Jaer-Gift	195
Gent van 1841 tot 1850	196
Het Sint-Pietersplein en Omgeving	205
De Man van het Belfort	214
De Souvereine Gilde van de Boogschutters of de Sint-Sebastiaansgilde	215
De Gentse Foor	221
Een Heemkundige Puzzel speciaal bedacht voor oude Gentse Sneukelaars	227
Bibliografie	228
Biblioteeknieuws	229
Uit Gent	230
Vraag en Antwoord	233
Aanvullende Ledenlijst	234
Inhoudstafel 1974	234
Illustraties 1974	236

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent.
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

WAARDE LEDEN,

Met dit nummer eindigt reeds de derde jaargang van ons tijdschrift "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN". Van wal gestoken in 1972 met een maandelijks gestencild blad verschijnen we sedert begin 1974 in offset. De "Heemkundige en Historische Kring Gent" telt thans 602 leden. Zeker wordt ons blad gelezen door meer dan 2000 personen.

De derde jaargang van G.T. telde 236 bladzijden met naar we verhopen lectuur, die aan de belangstelling van de leden beantwoordt. Graag wijzen we ook op de illustraties; vele illustraties zijn niet gekend en werden voor de eerste maal gepubliceerd.

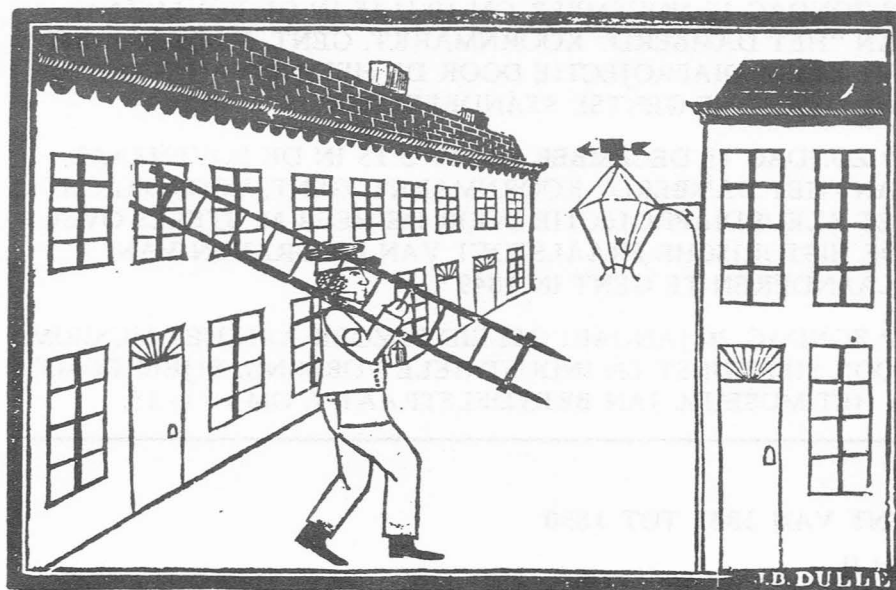
We koesteren de mening, dat G.T. voldoet aan een behoefte. Hier willen we de Gentse pers danken voor haar onmisbare hulp bij de voorstelling van G.T. aan het publiek. Een massa leden hebben we gewonnen door de Gentse pers. Toch ontmoeten we nog regelmatig personen, die belangstelling hebben voor de heemkunde en de geschiedenis van onze stad en die ons tijdschrift niet kennen. Daarom durven we aan onze leden vragen ons blad bij familieleden, vrienden en kennissen kenbaar te maken.

Al het werk voor G.T. gebeurt volledig kosteloos. Als inkomsten beschikken we slechts over de lidgelden en een subsidie van de stad Gent en van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, samen ongeveer 8000 F. Enkel als het aantal leden minimum 700 bedraagt is het de Raad van Beheer mogelijk de standing van het tijdschrift te handhaven.

Met het einde van het jaar komt ook de vernieuwing van de bijdrage.

Niettegenstaande de ongelooflijke prijsstijging in 1974 heeft de Raad van Beheer beslist het bedrag van het leesgeld te bepalen op 175 F.

We zien ons echter verplicht er op aan te dringen, dat de leden reeds deze maand hun bijdrage voor 1975 zouden storten. Hiertoe voegen we bij dit nummer een formulier, dat kan gebruikt worden voor overschrijving of storting. Mogen we vragen duidelijk NAAM en ADRES te vermelden. De lidkaarten zullen verzonden worden met het januarinumnummer. Om te eindigen wensen we nu reeds al onze lezeressen en lezers een vrolijk kerstfeest en een voorspoedig nieuwjaar.

NIEUW-JAER-GIFT,

Opgedraegen door de Gaze-licht-Aenstekers aan de inwoonders der stad Gend, ten jaere 1840.

'T is met 't begin van het Nieuw-jaer
 Bemide Gentenaeren,
 Dat ik myn plicht aen u te gaer
 Tans kom veropenbaeren.

Men noemt ons wel met recht te gaer
 Verlichters onzer eeuwen,
 Schoon zeker soort, door 't slegt voorwaer
 Gestadig op ons schreeuwen.

Doch wy zyn steeds ten dienste van
 All' onze onderdaenen,
 En steken staeg de lichten aen
 Op groote en kleyne baenen.

Hoe menig dorr' en bit're nacht
 Ziet gy ons niet braveeren,
 Door hagel, regen, sneeuw, door kragt
 En vorst en wind trotsceeren.

Ja, lieve borgers, menig keer
 Door wat, of half versteven,
 Beklemmen wy onz' hooge leer,
 Om 't gaz-licht u te geven.

Die schoone licht, die dierb're vond,
 Die ieder komt benaegen,
 En die de duystr'e avond stond
 Verlicht als klaere dagen.

Of schoon dit licht tot elks gerief
 Veel voordeel komt te geven,
 Belet het zeker menig diel
 En doet zyn ontwerp straven.

Nog geeft het licht die door ons brand
 Veel voordeel zonder laelen,
 Aen die van d'een naer d'ander kant
 Een heelmeeester moet haelen.

God weet alleen hoe menig kind
 Door ons behield het leven,
 Want niemand die het donker mind
 Om bystand te gaen geven.

Voor 't slot bemide Gentenaers,
 Bekend voor onregt-vrekers,
 Denkt tans aen uwe nie-dienaers
 De Gaze-licht-aenstekers.

Gend, uyt de drukkerij van F.-L. DULLÉ-PLUS, in St. Jansstraet N.º 5.

OP ZONDAG 17 NOVEMBER OM 10 U 15 IN DE BOVENZAAL VAN "HET DAMBERD" KOORNMARKT, GENT, VOORDRACHT MET KLEURDIAPROJECTIE DOOR DE HEER J. VAN WAESBERGHE OVER "DE GENTSE STANDBEELDEN".

OP ZONDAG 15 DECEMBER OM 10 U 15 IN DE BOVENZAAL VAN "HET DAMBERD" KOORNMARKT, GENT, VOORDRACHT MET KLEURDIAPROJECTIE DOOR DE HEER M. STEELS OVER "DE HISTORISCHE PRAALSTOET VAN DE GRAVEN VAN VLAANDEREN TE GENT IN 1849".

OP ZONDAG 26 JANUARI GELEID BEZOEK AAN HET MUSEUM VOOR SIERKUNST EN INDUSTRIELE VORMING. BIJeenKOMST IN HET MUSEUM, JAN BREYDELSTRAAT 7, OM 10 U 15.

GENT VAN 1841 TOT 1850

Deel II

Gent 1841. Na de verkiezing van 28 en 29 oktober 1839, waarbij de orangisten of liberalen 15 van de 16 zetels behalen, geeft burgemeester Minne-Barth zijn ontslag en wordt J. Van Crombrugghe opnieuw burgemeester. Onder de nieuw gekozenen ontmoeten we Constant de Kerchove en Metdepenningen. Schepenen zijn C. de Kerchove, Minne-vander Straeten, Van Pottelsberghe de la Potterie en Verhaeghe-De Naeyer. Onder de 31 gemeenteraadsleden ontmoeten we twee leden van de adel: graaf Ch. D'hane de Steenhuyse en graaf G.P. de Murat-de Lichtervelde, twee geneesheren J.B. van Lokeren en J.F. Kluyskens, zes advocaten, zeven grondeigenaars en veertien fabrikanten of groothandelaars. Het bisdom is nog gevestigd op het Steendam; hier zetelt Mgr. L.J. Delebecque als 21e bisschop sedert november 1838.

Op 8 februari 1841 beslist de gemeenteraad de Muinkbrug te herbouwen en dit om de verbinding tussen de wijk Sint-Pieters en het nieuw station te verbeteren. Het werk zal 100.000 F kosten, de tussenkomst van de staat bedraagt 50.000 F.

In augustus aanvaardt de gemeenteraad het voorstel van de heer Bénard, grondeigenaar wonende te Brussel, om een straat aan te leggen van de Muinkbrug tot aan de spoorweg. De heer Bénard stelt kosteloos de grond ter beschikking van de stad, maar de stad moet de nodige werken uitvoeren voor eigen rekening. De straat wordt Bénardstraat genoemd. In januari 1841 wordt ook een reglement op de huurrijtuigen goedgekeurd (zie afzonderlijk artikel).

Uit de begroting voor 1841 vernemen we het een en ander. De gewone inkomsten bedragen 1.468.425 F : de octrooirechten vertegenwoordigen 85 o/o van de gewone inkomsten. De overige inkomsten zijn : opcenti-

mes op de grondbelasting (bijna 4 o/o van de gewone inkomsten), plaatsrechten op markten en foren, verhuur van gebouwen, opbrengst van vlees- en vishal. Er worden dus geen andere belastingen geheven dan de octrooirechten en een opcentime op de grondbelasting. Dit zal zo niet blijven. De gewone uitgaven belopen 923.245 F. Het innen van de octrooien vergt natuurlijk een uitgebreid korps en vertegenwoordigt 11,5 o/o van de uitgaven. Het echt gemeentebestuur slorpt 21,5 o/o op. Dit omvat : wedde burgemeester 4.444 F, wedde schepenen elk 1.428 F, wedde secretaris 5.291 F, wedde ontvanger 8.465 F, wedde personeel administratie ongeveer 52.000 F, onderhoud gebouwen, straten, bruggen, kaaien 54.000 F. Als we dit bedrag kennen, verwondert het ons niet, dat de straten meestal in een onmogelijke toestand verkeren. In dit hoofdstuk van de begroting ontmoeten we ook nog acht torenwachters, die 's nachts op de Belforttoren de wacht houden - op elke hoek twee wachters - en in geval van brand alarm moeten slaan; ze hebben 110 F als jaarloon. Dan zijn er ook nog drie trompetters, die elk 258 F per jaar ontvangen.

Het hoofdstuk "Openbare Veiligheid" ontvangt 9,5 o/o van de uitgaven. De vijf politiecommissarissen ontvangen 1.800 F als jaarwedde plus 600 F voor bureaunkosten. Er zijn nog geen politiecommissariaten; de commissarissen gebruiken hun eigen woning als bureau; ze moeten zelf ook zorgen voor de verwarming, verlichting, aankoop van papier, inkt, register, pennen, enz. De 24 politieagenten genieten 620 F als jaarwedde. Dit gering aantal agenten verklaart ons, waarom de burgemeester bij reeds geringe moeilijkheden moet beroep doen op de brandweer en op het leger. De brandweer is een zware post met zijn 55.716 F. De commandant verdient 2.400 F, een sergeant 503 F, een korporaal 423 F en een gewone pompier 365 F, dit alles per jaar. Hierbij een tweetal bemerkingen, die trouwens geldig zijn voor alle wedden : er is geen verhoging met het aantal dienstjaren en er is een groot verschil tussen de laagste en de hoogste wedde.

Het lot van de stadsbedienden, die oud of gebrekkig geworden waren en het lot van hun weduwen en wezen was pijnlijk; dit was natuurlijk ook zo voor al de werknemers. Het verlenen van een pensioen werd overgelaten aan de toegeeflijkheid van het stadsbestuur. Op 22 december 1832 stemde de gemeenteraad een besluit, waarbij een pensioenkas voor de stadsbedienden werd opgericht. Het beheer werd toevertrouwd aan een raad, samengesteld uit de burgemeester als voorzitter en zes leden, benoemd door de gemeenteraad : twee gemeenteraadsleden en vier bedienden. De dotatie van de pensioenkas werd gevormd door :

1. een afhouding van 3 o/o op de wedden van het personeel gedurende de tien eerste dienstjaren en van 2 o/o de volgende jaren.
2. een derde van het bruto-inkomen van de boeten en verbeurdverklaringen in verband met de octrooirechten en van het geheel van de politieboeten.
3. de afhoudingen opgelegd aan de gemeentebedienden als straf.

4. de subsidies gestemd door de gemeenteraad in geval van onvoldoende inkomsten.

Aanvankelijk was de toestand van de pensioenkas gunstig; op 1 januari 1839 bedroeg het bezit van de kas reeds 84.257 F. Deze gunstige toestand was echter niet blijvend. In 1846 heeft de kas een tekort van 5.100 F met 20.096 F aan uitgaven en 14.986 F aan inkomsten. In 1847 genoten 14 bedienden en 24 weduwen een pensioen.

Keren we nu terug naar de begroting van 1841. Alhoewel de verlichting van de stad zeker onvoldoende is - een gering aantal gaslantaarns en olielantaarns, die enkele uren per nacht branden als er geen maneschijn is - toch slorpt deze post 107.500 F op of 11,5 o/o van de uitgaven (698 gas- en 220 olielantaarns).

Het volgende hoofdstuk betreft de liefdadige instellingen. Deze instellingen hebben hun eigen inkomsten, maar hun begrotingen hebben jaarlijks een tekort, dat gedragen wordt door de stadskas.

Het bestuur der burgerlijke godshuizen telt 25 inrichtingen.

Soort	Bevolking	Gemiddelde uitgave per dag
5 hospitalen voor zieken	325	1,11 F
2 gestichten voor 70-jarigen	522	0,60 F
2 krankzinnigengestichten	241	0,80 F
12 gestichten voor 60-jarigen	198	0,40 F
3 weeshuizen	343	0,71 F
1 gesticht voor vondelingen en verlaten kinderen	574	
	574	
	Totaal	2.203

We stellen vast, dat vooral de gestichten voor 60-jarigen zeer klein zijn; stilaan zal hier schaalvergroting optreden. De totale uitgaven van de burgerlijke godshuizen in 1841 beliepen 805.253 F; het tekort bedroeg 84.000 F.

In 1841 hielp het Liefdadigheidsbureau 13.549 personen of 14,8 o/o van de bevolking. De uitgaven omvatten

105.999 F aan geld

31.200 broden van 1,5 kg (niet gebuild brood)

193.019 kg aardappelen

416.000 kg steenkolen.

Verder nog 886 bussels eikenhout, 1.111 katoenen dekens, 1.004 hemden, 230 paar schoenen en 221 paar klompen, 540 kledingstukken.

Ook werden nog 242 wezen geplaatst bij particulieren. De totale uitgave bedroeg 574.399 F, er was een tekort van 32.000 F.

Ook de Liefdadigheidswerkplaats moest 51.000 F steun van het gemeentebestuur ontvangen. Hier werden gemiddeld 510 personen per dag tewerkgesteld; enkele werden belast met de stadsreiniging, waarvoor de stad 1,0678 F per dag betaalde aan de werkplaats.

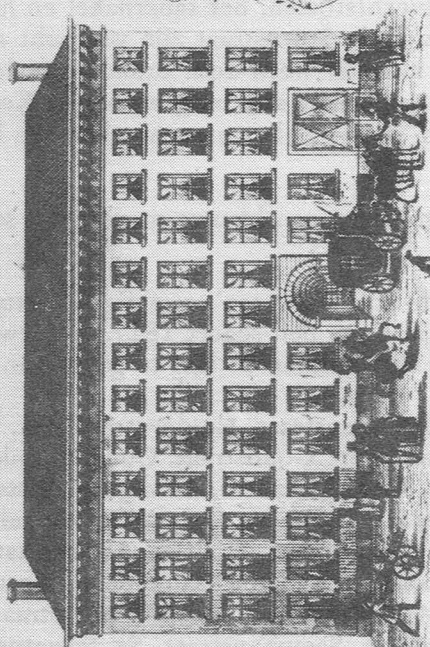

TABLE
à Hôte
Diners
particuliers
& Legers
Jeunes.

Voies
Remises
& L.
Lignes

HÔTEL DE VIENNE.
NOUVELLEMENT RESTAURÉ ET MEUBLÉ À NEUF,
tenu par

EDOUARD BOURGEOIS,
Marché aux Epaves.
A B A N D.

200. Esplanade, Angers.

Samenvattend moesten in 1841 16,5 o/o van de bevolking geholpen worden.

Voor onderwijs werd 140.971 F uitgetrokken of 15 o/o van de begroting. Dit bedrag ging naar het atheneum, dat een gemeentelijke instelling was, de lagere scholen, de academie, het conservatorium, de nijverheidsschool alsook 15.000 F voor studiebeurzen aan studenten van de universiteit.

Op de buitengewone begroting zijn voorzien : 200.000 F voor de bouwwerken aan het justitiepaleis en 125.000 F voor de afwerking van de schouwburg.

Nu volgen we de gebeurtenissen aan de hand van de Gazette van Gent.

1 Januari : De predikstoel, acht biechtstoelen, het tabernakel en het altaar van de Vrouwenbroederskerk in de Steenstraat zijn verkocht aan de Augustijnen. De kerk van het klooster werd door brand vernield in 1838. De acht biechtstoelen in Renaissance stijl mogen volgens Kervijn de Volkaersbeke (Eglises de Gand, deel II) als meesterwerken van beeldsnijkunst worden beschouwd.

15 januari : De politieagenten ontvangen een blauwe mantel van schepen de Kerchove de Denterghem.

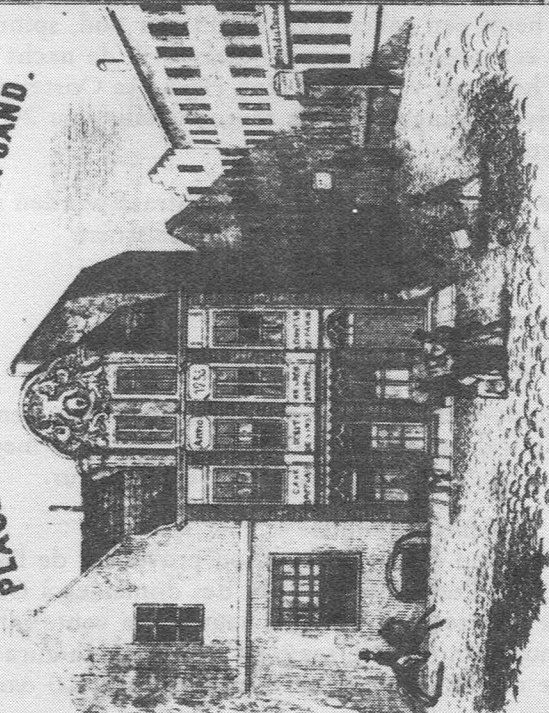
20 januari. Door de dooi wordt de stad door een geweldige overstroming geteisterd. Het water bereikt het hoogste peil sedert 1827. Alhoewel de lijst zeer lang is, toch kunnen we niet nalaten de lijst te geven van de straten, die onder water staan.

Scheiergat, Nieuwland, Achterleie, Groenstraat, Huidevettershoek, Paepstraat, Godshuishammeken, de Barakken, Goudstraat, Oude Ajuinlei, Lindenlei, Reke, Groot Meerhem, Klein Meerhem, Lievegang, Visserij, Veerstraat, Cosynstraat, Mortierstraat, Grijsberg, Terplaten, Winkelsteeg, Lange Wijngaardstraat, Barrestraat, Baudelolei, Houtlei, Abeelstraat, Korte Schipgracht, Tichelrij, Palinkstraat, Filledieuse Hammeken, Korte Zilverstraat, Tinnepotstraat, Oude Molenaarsstraat, Korte Kuiperstraat, Veergrep, Sleepstraat, St. Gillisstraatje, Saeymanstraat, St. Salvatorstraat, Chartreusenstraat, Vogelenzang, Lange Schipgracht, Sint Margrietstraat, Molenaarsstraat, Varkensstraatje, Hooie, Pelikaanstraat, Ukelram, Apostelhuizen, Stuksken, station van de spoorweg, het Groot Begijnhof, Begijnendries, Nieuwpoortje, Kromme Wal, Ossemarkt, Zilverstraat, Merelbekestraat, Klein Begijnhof, Kleine Huidevettershoek, Rijke Klarenstraat, St.-Annastraat, Sleutelstraat, Ham, Bijloke. Op de Muinkmeersen staat drie voet water. Buiten de stad zijn al de meersen overstroomd. De herberg Patijntje ligt verlaten te midden van het water. Ook St.-Pieters-Aaigem staat blank.

Ten gevolge van het hoge water hebben een aantal fabrieken hun deuren moeten sluiten. Dit is onder meer het geval voor de katoendrukkerijen Dehemptinne en Story, de fabriek Coppens, de vlasfabriek op de Voge-

CARÉ BORDELAIS
PLACE DU LION D'OR N° 10 À GAND.

Vins Rouges.

<i>Pur de Bordeaux, le Fl. 1.</i>	50
<i>le demi " " 2.</i>	25
<i>le verre " " 2.</i>	50
<i>S^e. Julien le demi " 1.</i>	50
<i>le verre " " 2.</i>	50
<i>De Champagne mois. 4</i>	
<i>S^e. Emilion le Fl. 1.</i>	50
<i>le demi " 1.</i>	50
<i>le verre " 2.</i>	50
<i>le demi " 1.</i>	50
<i>le verre " 2.</i>	50
<i>le demi " 1.</i>	50
<i>le verre " 2.</i>	50

Lithographie de T. L.

Vins Blancs.

<i>De Tours le Fl. 2.</i>	50
<i>le demi " 1.</i>	25
<i>le verre " 2.</i>	50
<i>De Barzac le Fl. 2.</i>	50
<i>le demi " 1.</i>	50
<i>le verre " 2.</i>	50
<i>Dumont Basillac le Fl. 2.</i>	50
<i>le demi " 1.</i>	50
<i>le verre " 2.</i>	50
<i>De Madère le Fl. 2.</i>	20
<i>le demi " 1.</i>	10
<i>le verre " 2.</i>	20
<i>Eau de Vie pur</i>	
<i>de France le Fl. 2.</i>	50
<i>le petit verre</i>	25
<i>Cognac pur 1re qualité 4</i>	
<i>le petit verre</i>	25

Caré du Bas Es-out N° 10 à Gand.

Propriétaire de Signes à Bordeaux, F. F. F. F. F.

lenzang, de fabriek Voortman. De scheepvaart is gestremd, waardoor de bevoorrading van steenkool moeilijk wordt. Op de markten worden weinig producten aangevoerd, met als gevolg hoge prijzen. Op het einde van de maand begint het waterpeil te dalen.

24 januari : In beroep is het vonnis, waarbij een bakker van de Heuvelstraat veroordeeld werd tot twee jaar gevangenis, 425 F boete, beroving van zijn patentrecht gedurende twee jaar, de kosten van de rechtspleging en de kosten van het drukken en uithangen van het vonnis om brood met blauwe aluin te verkopen, bekrachtigd. De aluin werd gebruikt om opgeschoten tarwe in het brood te kunnen verwerken.

9 mei. In 1841 was de rechtspraak zeker niet mals. Het gerechtshof van assisen van Gent heeft een zekere Ch. B., 33 jaar oud, spinner wonende te Balegem, voor een poging van kippendiefstal in de nacht van 28 op 29 januari op de hofstede van Pieter Van Hecke te Oosterzele, veroordeeld tot twaalf jaar dwangarbeid, de tentoonstelling en 20 jaar plaatsing onder politietoezicht.

28 mei : Voor de aanleg van de Keizer Karelstraat worden enkele huizen afgebroken in de Kromme Esch en in Abeelstraat.

11 juni : Schieting met de Balpijp.
Op zondag 20 juni in de Ooievaar te Gent
Oppervogel 50 F Iedere zijvogel 25 F
Inleg 5 F.

Een zilveren vergulde médaille voor de schoonste tenue, een zilveren dito voor de verstafelegen en een zilveren dito voor de meeste inleggers. Om twaalf uur begint men te schieten tot vier uur.

16 juni : Vente publique.
de 2.101 beaux et bond fusils de munition provenant de l'arsenal de Gand. Le receveur de l'enregistrement et des domaines à Gand fait savoir qu'il procédera le mercredi 23 juin à 9 heures à la vente publique de 2.101 fusils de munition de diverses espèces. La vente aura lieu à l'arsenal de la nouvelle citadel de Gand au comptant avec 10 o/o d'augmentation pour les frais.
De ontvanger kent natuurlijk geen Nederlands, daarom deze aankondiging in het Frans.

30 juli : Sint-Annakermis. Dinsdag aanstaande om negen uur 's morgens zal er in De Keizerin in de Raapstraat, bij Jan Verbrugghe, een zilveren snuifdoos te verspelen zijn.

3 augustus : De koning brengt een bezoek aan de kunsttentoonstelling in de academie. Er zijn werken van Gallant, de Vigne, De Noter, Verboekhoven en Dillens tentoongesteld.

22 augustus : De berline-klas op de spoorweg is afgeschaft. Thans zijn er

nog drie klassen; de diligentie, de charaban en de wagen. De prijzen zijn lichtjes verhoogd :

Van Gent naar	Prijzen heen en terug.		
	Dil.	Char.	Wagen
Oostende	5,00 F	3,75 F	2,25 F
Brugge	3,25 F	2,50 F	1,50 F
Kortrijk	3,25 F	2,50 F	1,50 F
Mechelen	4,00 F	3,00 F	1,75 F
Brussel	4,75 F	3,50 F	2,00 F
Antwerpen	5,00 F	3,75 F	2,25 F
Ans	10,25 F	7,75 F	5,00 F

De broodprijzen in augustus zijn per kg :

gebuideld tarwebrood	35 centimes
ongebuideld tarwebrood	26 centimes
roggebrood	17 centimes.

20 augustus : Men maakt op Sint-Pietersplein de voorbereidselen voor de viering, die op de Nederkouter, O.L.Vrouwstraat, Sint-Pietersplein en een deel van de Kortrijksestraat zal plaats hebben ter ere van D. Claes, zoon van de katoen- en vitrioolfabrikant Frans Claes-De Cock, lid van de stedelijke raad en van F. Foucault, zoon van de kapitein van het regiment jagers te voet, die in het stedelijk atheneum in de industriële sectie een erepenning hebben behaald. De Ketelpoort, Nederkouter, Tijkstraat, O.L.Vrouwstraat zijn allermooist versierd met erebogen, vlaggen, wimpels, opschriften. Fabrikant Fr. Claes heeft om zijn dankbaarheid te betuigen de inwoners van de gebuurte van de Ketelpoort, Nederkouter, Calleytje, O.L.Vrouwstraat, Bagattenstraat, Tijkstraat, Hebberechtstraat - samen meer dan 1.700 mensen - uitgenodigd op een gastmaal, dat in de verschillende herbergen van de gebuurte en in het beluik van de maatschappij Willem Tell zal worden opgediend. De Gazette van Gent merkt hierbij op, dat de datum van het feest samenvalt met de geboortedag van de voormalige koning Willem I.

Later vernemen we, dat het aantal genodigden ruim 2.000 personen overtrof. Nog een duizend anderen komen aan de beurt. Het feestmaal bestond uit karbonaden met aardappelen, kalfsvlees, gezouten vlees, hesp en drie liter bier per hoofd.

Wat later wordt in de Pollepelstraat, de Sint-Gillisstraat, het Rozendaleken, de Sint-Elisabethstraat en de Kabane de zoon van prof. Haus gevierd. Ook hier krijgen de burens eten en drinken. De dinsdag wordt er met vigilantes naar het Motje gereden, waar een monsterwaterzooi wordt opgediend.

27 augustus : Bij K.B. zijn de statuten van een nieuwe naamloze maatschappij Bank van Vlaanderen of Gentsche Bank goedgekeurd. Het kapitaal bedraagt 10 miljoen en bestaat uit 10.000 acties van duizend frank. De bank zal bankbriefjes mogen uitgeven.

Bij K.B. van 22 augustus wordt het besluit van de provincieraad van 21 juli bekrachtigd, waarbij de Bestendige Deputatie gemachtigd wordt het oud bisschoppelijk paleis op het Steendam te verkopen. De opbrengst zal dienen om het nieuw paleis te bouwen.

10 september : Sint-Niklaaskermis. De Heer Bool, estaminethouder in het Schuurken in het Schuurkensstraatje te Gent, zal op zondag 12 september ter gelegenheid van Sint-Niklaaskermis, ten zijnen huize te winnen geven met de wieskaarten een zilveren snuifdoos ter waarde van 40 F., alsmede andere prijzen met de teerlingen. Verder zal er op maandag een vriendenbal worden gegeven.

22 september. Sint-Michielskermis. Bal gratis.
Op zondag 26 en maandag 27 september en de zondag 3 en maandag 4 oktober in de grote zaal "De Nieuwe Vismarkt" Veerleplein 7, uitgelezen buffet, allerlei dranken en eetwaren.

24 september : Ezel-ringsteking te Zwijnaarde.
Bruno De Groote, herbergier te Zwijnaarde, heeft de eer de heren liefhebbers uit te nodigen op een luisterrijk ezelsfeest, dat plaats heeft op dinsdag 28 september om drie uur. Er zullen prijzen te winnen zijn. De inschrijving is open in zijn herberg "De Hutsepot" op de steenweg, alwaar de ezels om twee uur moeten bijeenkomen.

6 oktober : In een brief aan de Commissie van de kosteloze scholen wordt gevraagd geen kinderen van bemiddelde ouders in de scholen te aanvaarden en dit om de particuliere "onderwijzers en onderwijsters", die gepatenteerde inwoners zijn van de stad, niet in hun belangen te treffen. Volgens de "Wegwijzer der stad Gent" zijn in 1841 een twintigtal particuliere schoolmeesters en een tiental particuliere onderwijzeressen werkzaam.

8 oktober : De prijs van het brood is gestegen.
gebuid tarwebrood 39 centimes
ongebuid tarwebrood 27 centimes
masteluinbrood (half tarwe en half rogge) 22 centimes.

10 oktober : Bij de soldaten is er een epidemie van buikloop met een aantal sterfgevallen. Volgens de Messenger de Gand is de oorzaak toe te schrijven aan het slecht brood. Volgens andere kranten is dit niet juist, want de epidemie komt voornamelijk voor in de kazerne van de citadel; in de overige kazernen zijn er "slechts" zes doden. Volgens de Gazette van Gent ligt de oorzaak aan de "ratatouille", die met witte beten, aardappelen en varkensvet wordt gemaakt. Een verandering in de voeding is de oplossing; het blad stelt voor de "ratatouille" te maken met rijst, groenten, erwten en boter. Een ander bericht spreekt van tamelijk veel slachtoffers.

7 november : Verscheidene briefjes tot ophitsing voor een opstand zijn

hier in de straten geworpen. Het bericht luidt als volgt "Maandag 8 november om vijf uur 's avonds zal er op de Vrijdagmarkt gevochten worden tegen degenen, die ons armoede doen lijden, terwijl zij zich rijk stelen". Volgens de Gazette van Gent is de bron te zoeken te Brussel, waar hetzelfde is geschied. Volgens onze krant is het volgende gebeurd : "Een vijftigtal straatjongens tussen 10 en 15 jaar hebben zich op de Vrijdagmarkt verzameld; ze hebben aldaar enige straatstenen uitgebroken en enkele lantaarns vernield. Dan zijn ze in de Zuivelsteeg gegaan bij enige peperkoekbakkers, alwaar men hun lekkerkoek heeft gegeven. Op de Groentemarkt hebben ze nog enkele lantaarns gebroken en aan het Gravenkasteel hebben ze in een winkel van peperkoek gestolen. Vervolgens zijn ze weer naar de Vrijdagmarkt getrokken, waar er een vijftiental door de politie werden aangehouden.

8 november : De Messenger de Gand meldt met een duif uit Brussel de eerste paragraaf van de troonrede te hebben ontvangen.

8 december : De stationstraat wordt opgehoogd.

17 december : Op 16 december overleed Jan Baptiste Van Lokeren, dokter in de geneeskunde en lid van de gemeenteraad. Volgens een bericht was hij geboren in 1761. Hij behaalde zijn diploma te Leuven. Volgens de Gazette van Gent zijn er te Gent in 1841 nog twee dokters gediplomeerd te Leuven : dokter Gyselinck, die niet meer pratikeert en dokter Hulin, vader.

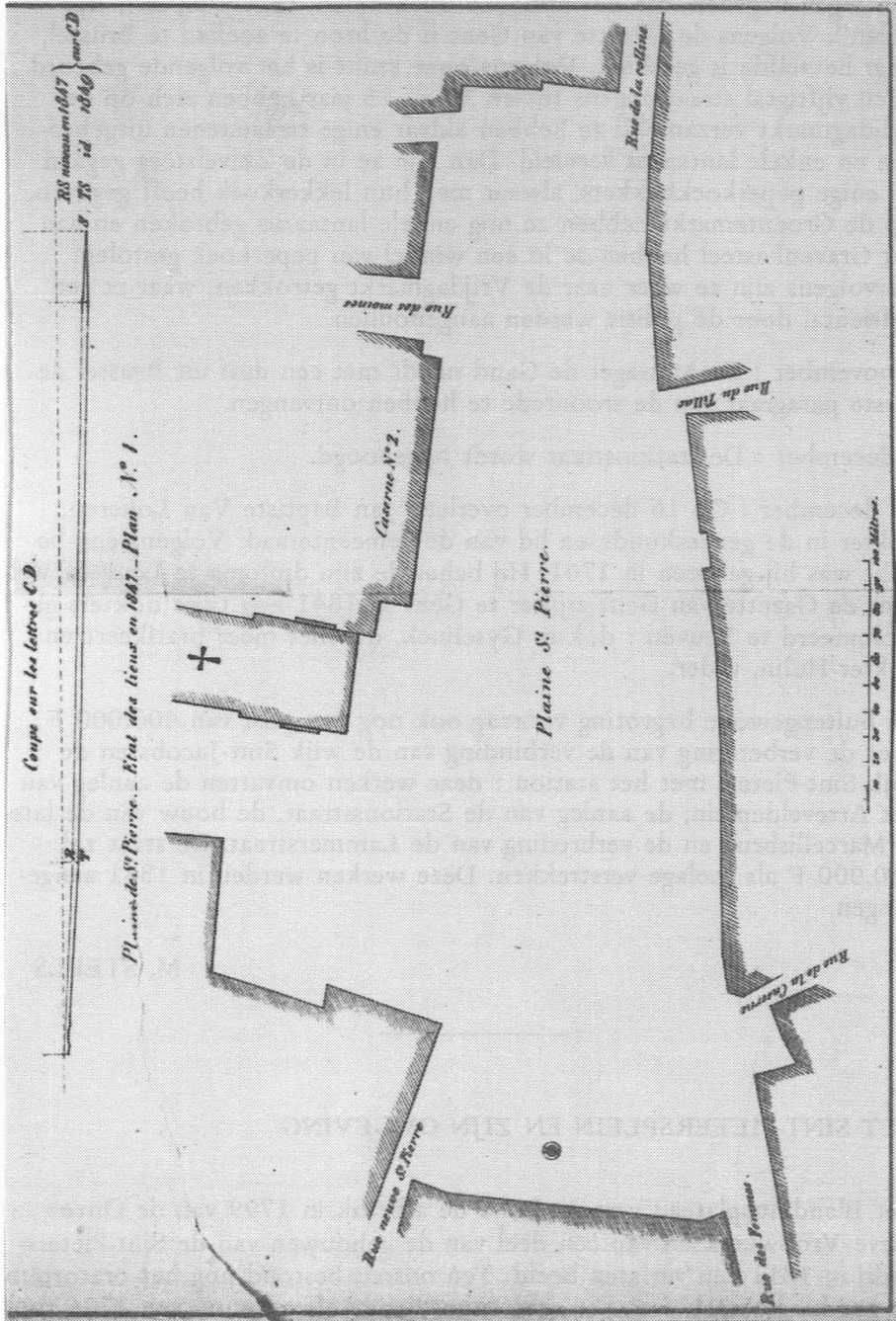
De buitengewone begroting voorzag ook nog een post van 400.000 F voor de verbetering van de verbinding van de wijk Sint-Jacobs en de wijk Sint-Pieters met het station : deze werken omvatten de aanleg van het Arteveldeplein, de aanleg van de Stationsstraat, de bouw van de latere Marcellisbrug en de verbreding van de Lammerstraat. De staat zal 210.000 F als toelage verstrekken. Deze werken werden in 1841 aangevangen.

M. STEELS

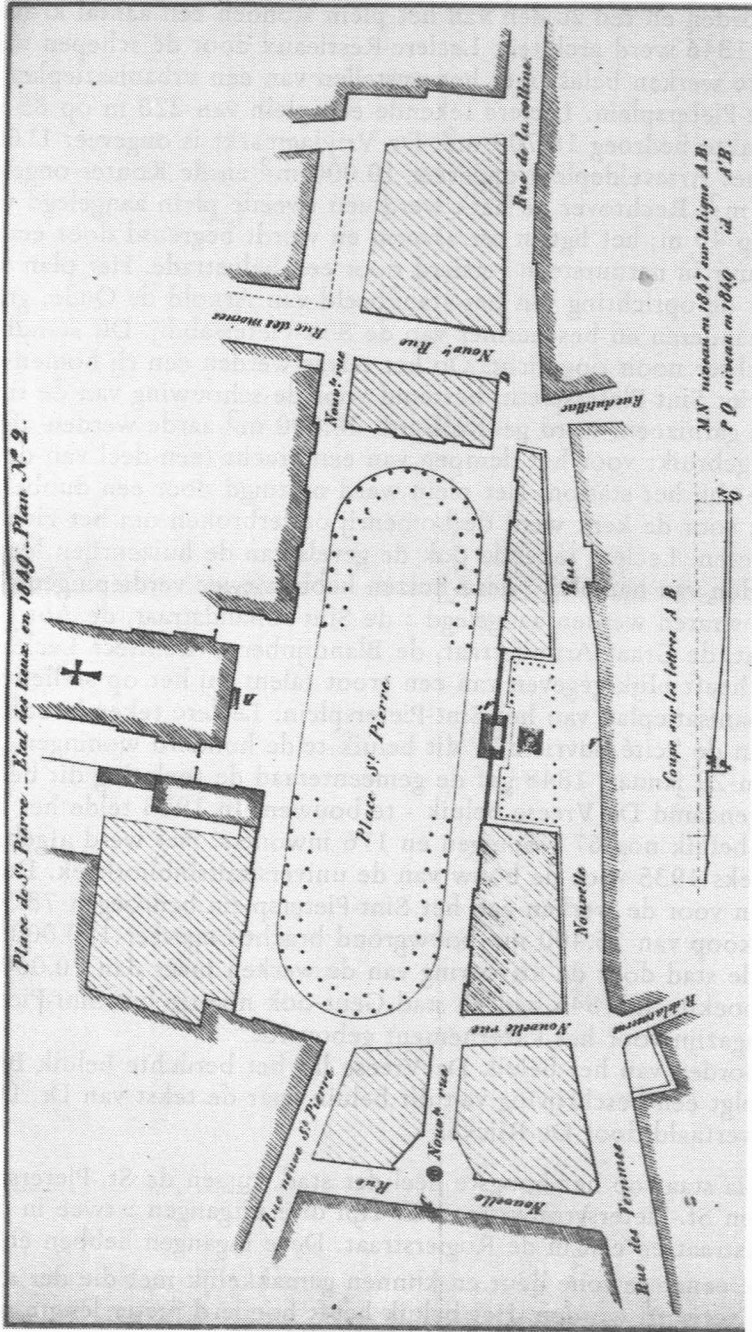
HET SINT-PIETERSPLEIN EN ZIJN OMGEVING

Het Blandinusplateau vertoonde na de afbraak in 1799 van de Onze Lieve Vrouwkerk en van een deel van de gebouwen van de Sint-Pietersabdij in 1811 een verlaten beeld. Ten oosten bestond nog het oratorium en het kloostergebouw; het oratorium diende als museum van 1796 tot 1809 en werd terug in gebruik genomen als succursaal van de Sint-Baafskerk. De Sint-Pieterskerk verving de afgebroken parochiekerk. Het

kloostergebouw werd gebruikt als infanterie-kazerne. Het uitgestrekte plein voor de kerk was ongeveer 425 m lang en 90 m tot 200 m breed. Ten noorden en ten zuiden van het plein stonden een aantal krotwoningen. In 1846 werd architect Leclerc-Restieaux door de schepenen van openbare werken belast met het opstellen van een urbanisatieplan voor het Sint-Pietersplein. Leclerc tekende een plein van 220 m op 85 m; de oppervlakte bedroeg 18.700 m². De Vrijdagmarkt is ongeveer 11.000 m² groot, het Arteveldeplein ongeveer 10.000 m² en de Kouter ongeveer 12.000 m². Rechtover de kerk werd een tweede plein aangelegd van 70 m op 40 m; het ligt in terrasvorm en wordt begrensd door een steunmuur in natuursteen versierd door een balustrade. Het plan voorzag hier de oprichting van het standbeeld van Arnold de Oude, graaf van Vlaanderen en beschermer van de Sint-Pietersabdij. Dit standbeeld werd echter nooit opgericht. Op het terras werden een rij bomen geplant. Het Sint-Pietersplein, bestemd voor de schouwing van de troepen van het garnizoen, werd genivelleerd; 20.000 m³ aarde werden afgegraven en gebruikt voor het dempen van een gracht (een deel van de oude Schelde) bij het station. Het plein werd omringd door een dubbele rij bomen; voor de kerk werd de bomenrij onderbroken om het zicht niet te hinderen. Leclerc tekende ook de gevels van de huizenrijen langs de vier zijden van het plein; deze huizen hebben twee verdiepingen. Enkele nieuwe straten werden aangelegd: de Sint-Amandstraat, de Abt Flobertusstraat, de Graaf Arnulfstraat, de Blandijnberg. Architect Leclerc-Restieaux heeft blijk gegeven van een groot talent bij het opstellen van het urbanisatieplan van het Sint-Pietersplein. Leclerc tekende ook het plan van de "cité ouvrière": dit beluik telde honderd woningen. In zitting van 29 januari 1848 gaf de gemeenteraad de toelating dit beluik - ook genaamd De Vreese beluik - te bouwen. In 1903 telde het De Vreese-beluik nog 67 woningen en 176 inwoners. Het werd afgebroken omstreeks 1935 voor de bouw van de universiteitsbibliotheek. De totale uitgaven voor de werken aan het Sint-Pietersplein bedroegen 78.301 F. De verkoop van 15.400 m² bouwgrond bracht ongeveer 150.000 F op, zodat de stad door de uitvoering van de werken meer dan 70.000 F winst boekte. In 1846 had de stad Gent ook nog op het Sint-Pietersplein een magazijn voor het kazernement gebouwd. Ten noorden van het beluik De Vreese lag het beruchte beluik Batavia. Hier volgt een beschrijving van dit beluik naar de tekst van Dr. Dumoulin en vertaald door De Rijcke.

"Batavia staat op het hoogste deel der stad, tussen de St.-Pietersnieuwstraat en St.-Pietersvrouwstraat. Er zijn drie uitgangen: twee in de St.-Hubertstraat en een in de Rogierstraat. Deze ingangen hebben enkel de breedte eener gewone deur en kunnen gemakkelijk met die der andere huizen verward worden. Het beluik heeft honderd meter lengte op een gemiddelde breedte van dertig meter, en bevat vier straten, waarvan drie gelijklopend en een dwarsstraat. De kleine huisjes, die langs die straten

staan, zijn geschikt op zulke wijze, dat deze, die recht over elkaar staan in een straat, rug aan rug gebouwd zijn met de huizekens der andere straat. De straten hebben een breedte van 2.70 m. en dienen terzelter tijd als koer; een greppel loopt in 't midden en koorden zijn van de ene gevel naar de andere gespannen om 't linnen te drogen. Men telt er zes gemakken en twee pompen voor 't gebruik van de ganse bevolking. Indien wij van de 3.000 meter oppervlakte, 1.000 meter aftrekken voor de straten en de gronden, ingenomen door aanpalende huizen die niet tot het beluik behoren, alsook voor de dikte der metselwerken, dan blijft er voor de 117 woonsten slechts een oppervlakte van 17 meter. Voor 't algemeen bestaan die woonsten enkel uit een gelijkvloers, dat tot keuken en slaapkamer dient. In deze, die er nog een "boven" bij hebben, is het een soort van ladder, die de keuken met de slaapkamer in gemeenschap stelt.

En, aannemende dat ieder gezin gemiddeld uit vijf personen bestaat, bekomen wij een totale bevolking van 585 bewoners en voor elke bewoner een oppervlakte van 3.4 vierkante meter.

Om tot de bepaling te komen der hoeveelheid lucht, die er voor elke bewoner beschikbaar is, hebben wij de afmeting genomen der kamers van een zeker getal huizen. Alle hebben gelijkvloers 2.4 m. hoogte, op 4.20 m. breedte en 4.10 m. lengte, wat voor de oppervlakte 17.20 m. geeft en voor de inhoud 41 kubieke meter, of 8 kubieke meter per persoon.

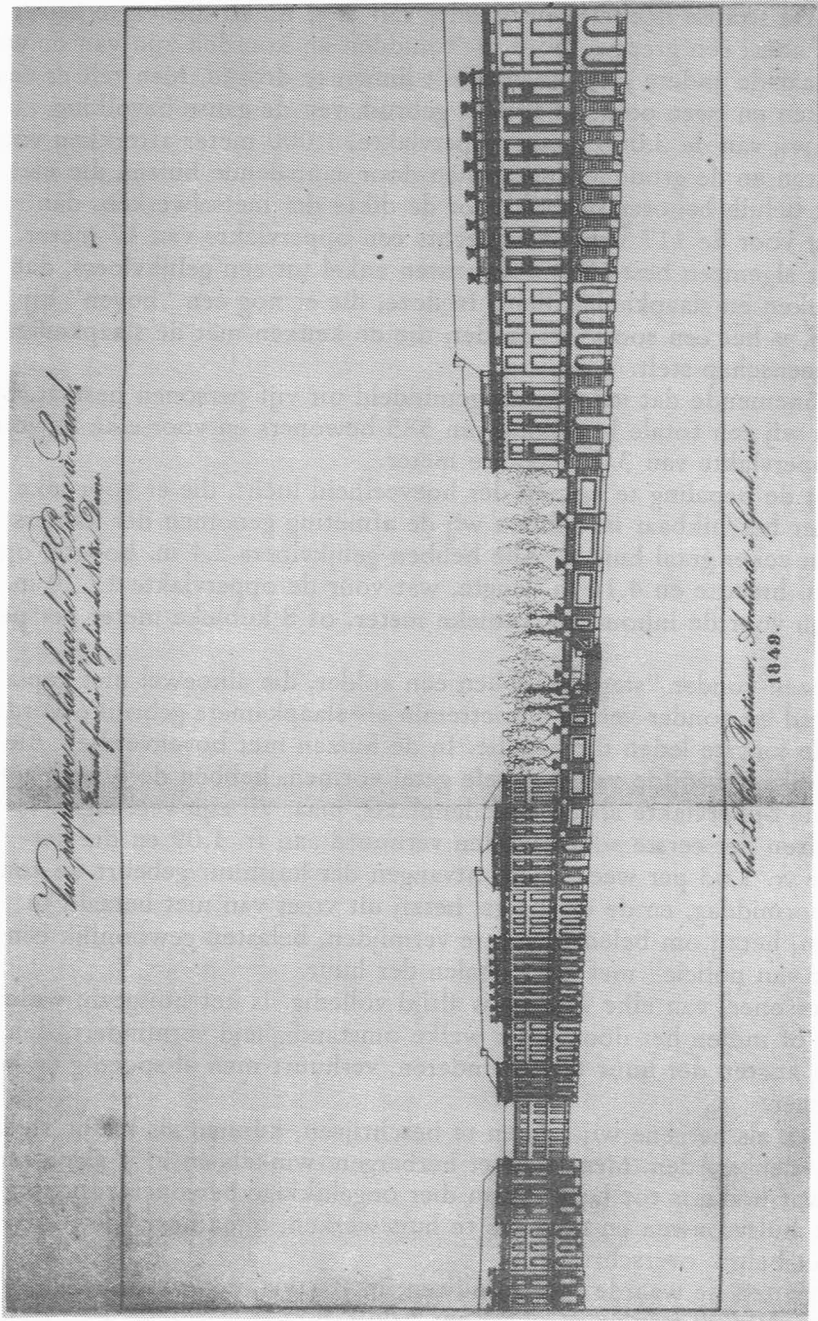
De huizen zonder "stagie" hebben een zolder, die alhoewel niet geplafonneerd en zonder vensters, niettemin als slaapkamers gebruikt wordt voor de jongste leden der familie. In de huizen met bovenverdiep, die nauwelijks het vijfde van 't gehele getal vormen, hebben de bovenkamers dezelfde oppervlakte als de benedenplaats, maar zij zijn veel lager.

De huizen der eerste soort worden verhuurd aan fr. 1,09 en die der tweede fr. 1,63 per week. Het ontvangen der huishuur gebeurt de zondag voormiddag, en de eigenaars, hetzij uit vrees van niet betaald te worden, hetzij om beledigingen te vermijden, belasten gewoonlijk een "agent van politie" met het ophalen der huur.

Het personeel van elke woning is altijd volledig. Is het huisgezin weinig talrijk of indien het door gelijk welke omstandigheid vermindert, dan, om de kosten der huur te verminderen, verhuurt men al spoedig de bovenkamer.

Beluiken als hetgene wij komen te beschrijven, kunnen als kleine steeds aanzien worden. Men vindt er herbergen, winkels en in 't algemeen alles wat nodig is tot het bestaan dier ongelukkige bewoners; zodanig dat de huisvrouwen en deze die te huis werken, bijna nooit de grenzen van het beluik overschrijden.

Wij schatten de waarde der gebouwen, in Batavia, de grond medebegrepen, op 40,000 franken. Geheel het beluik brengt jaarlijks 7.280 franken op, waarvan 280 frank moet afgetrokken worden voor kosten van onderhoud en herstelling. Het zuiver inkomen belooft dus tot 17 of 18

percent.

De ongelukkige huurders weten dat zij uitgebuit worden, want zij laten nooit na, wanneer een vreemdeling hen komt bezoeken, hunne vrekkelijke eigenaars te vervloeken.”

We willen er aan herinneren, dat deze tekst gepubliceerd werd in 1879, maar vermoedelijk reeds omstreeks 1870 werd geschreven.

In 1881 besloot de gemeenteraad de wijk Batavia te slopen. Reeds in 1881 werden een groot aantal woningen tussen de Laurierstraat, Rogier-, en St.-Hubertusstraat aangekocht : in totaal voor meer dan 500.000 F. In 1882 werden nog enkele huizen aangekocht en werden 463 woonhuizen gesloopt. In de aanbesteding van de afbraak werd bepaald, dat de voorwerpen met een oudheidkundig belang eigendom bleven van de stad : zo werden honderden gekleurde muurtegels verzameld, die in panelen werden gerangschikt en aan het museum voor oudheidkunde werden geschonken. Ook fraai ijzerwerk, zoals deurkloppers, sloten, hengels werden aan het museum toevertrouwd. Daarna werd het terrein genivelleerd : 30.000 m³ grond werden afgegraven en gebruikt om lagere delen van de stad op te hogen. Een 18 m brede straat, de Jozef Plateaustraat werd aangelegd, die de St.-Pietersnieuwstraat verbindt met de Kortrijkse straat en de Nederkouter.

Op 16 april 1883 werd de eerste steen gelegd voor het instituut van de wetenschappen. Op de plechtigheid waren aanwezig de minister van onderwijs Van Humbeek, de minister van openbare Werken Rolin-Jacquemyns, de rector A. Callier, alsook A. Wagener, bestuurder-inspecteur van de universiteit, H. Lippens, burgemeester, Dauge en Voituron, schepenen en Verhaeghe-de Nayer, gouverneur. Het procesverbaal van de plechtigheid werd getekend door Heins en gelegd in een opening onder de eerste steen, die het opschrift droeg “Institut des Sciences”. Het plan van dit indrukwekkend gebouw werd getekend door architect A. Pauli. Het gebouw heeft een oppervlakte van 14.000 m², de voorgevel is 138,50 m lang en is versierd met enkele beelden, de achtergevel heeft een lengte van 157,50 m, de zijgevels zijn 93,75 m en 103,50 m lang. Het gebouw werd in gebruik genomen in 1890.

De urbanisatie van de wijk van Sint-Pieters ruim genomen was reeds vroeger begonnen. De Bagattenstraat was slechts vijf meter breed. Een bericht uit de Gazette van Gent van 25 november 1836 kan ons wel een zeker beeld geven : “Verleden zaterdagavond hebben er in en omstreeks de Bagattenstraat alhier gevechten plaats gehad tussen militairen, die er in slechte huizen verkeren en de sabel getrokken en buitensporigheden begaan hebben. Ten gevolge van deze rustverstoring zijn er wederom plantons geplaatst om de militairen de toegang tot de Bagattenstraat, het St.-Gillisstraatje, het Rosendaalken en verder naar de Cabane of Elisabethstraatje andermaal te beletten”.

In verband met de straatbenamingen willen we even verwijzen naar een reeks artikels over de straatnamen, die in de Gazette van Gent versche-

nen in 1836. "Een straatje thans zonder einde, hetwelk van het St.-Gillisstraatje naar de Bagattenstraat leidde en hetwelk in de benaming van 1812 werd vergeten, heeft echter een oude naam : het Sint-Elisbathstraatje. Het volk noemt het sedert enige jaren de Kabaene, even gelijk de twee nieuwe straten zonder einde op de Kleiberg gelegen Batavia, een poortje in de Hebberechtstraat (tweede deel Kortrijksestraat) het Luizengevecht, een poortje in de Tijkstraat (eerste deel Kortrijksestraat) het Vlooiengevecht, een poortje in de Bagattenstraat het Begijnhoveken en een poortje op het Nieuwland d'Helle genaamd heeft." Reeds door het besluit van de gemeenteraad van 23 februari 1861 werd besloten een deel van de Bagattenstraat te verbreden. Door het besluit van 22 mei 1869 werd het tweede deel van de Bagattenstraat verbreed. Door een volgend besluit van 19 december 1870 werden de Willem Tellstraat en de Guinardstraat aangelegd. In 1872 werd een stuk grond van 1.300 m² verkocht aan de staat aan 45 F per m² : bestemd voor het bestuur van de belastingen.

Na de slooping van de wijk Batavia kwam de wijk Kattenberg aan de beurt. Het urbanisatieplan werd opgemaakt door de stadsingenieur E. Braun, de toekomstige burgemeester en goedgekeurd in de gemeenteraad op 22 januari 1883. In het rapport lezen we : "Ce quartier du Kattenberg, situé entre les deux quartiers mentionnés ci-dessus (Batavia en citadel) se trouve encore aujourd'hui dans un tel état d'abandon et de malpropreté, qu'on a peine à se figurer, quand on s'y trouve, qu'il fait partie de l'agglomération de notre ville." Door een K.B. van 28.8.1881 werd het onderhoud van de Kattenberg overgedragen van het departement van oorlog aan de stad Gent. Op de Kattenberg stonden het huis van de wapenmaker, dat in 1882 werd afgebroken, en een gebouw, dat genaamd werd "le bloc des mariés". Bij deze urbanisatie werden het Van Duyseplein en de Van Hulthemstraat aangelegd.

In 1897 begon men met de aanleg van de Kunstlaan : daartoe werden een reeks ellendige en ongezonde woningen tussen de St.-Amandstraat, de Heuvelstraat (Overpoortstraat) en de Lange Kazernestraat afgebroken. In 1900 werd begonnen met de bouw van de nieuwe infanterie-kazerne - de Leopoldkazerne.

Zo kreeg de wijk St.-Pieters in de loop van een goede vijftig jaar een gans ander uitzicht. St.-Pietersplein en omgeving was lang de wijk van de soldaten, gezien de beide kazernen samen er ongeveer 2.000 telden. Na 1945 is de wijk veel veranderd : de soldaten zijn verdwenen op een kleine eenheid na, die nog ondergebracht is in de Leopoldkazerne. Door de uitbreiding van de universiteit werden nieuwe gebouwen opgericht en tientallen huizen voor allerlei diensten aangekocht, waardoor de St.-Pietersnieuwstraat en omgeving een "studentenwijk" is geworden.

M. STEELS

BRONNEN

1. Verslagen van de gemeenteraad.
2. Jaarverslagen van de stad Gent.
3. E. De Busschere : Nouvelle Place de Saint Pierre à Gand. (Gent 1849)
4. Dr. N. Dumoulin : Enquête sur les conditions hygiéniques de la ville à l'occasion de l'épidémie de choléra de 1866. (Gent 1879)
5. De Rijcke, Van Renterghem en De Buck : De beluiken binnen de stad Gent. (Gent 1904)
6. Recueil des alignements et rues nouvelles.
7. V. Fris : De Historische Persoonsnamen der Straten van Gent.

GUINARD : Jan Baptist Guinard werd geboren te Gent omstreeks 1800. Hij overleed in 1869 te Sint-Niklaas en schonk bij testament zijn gans fortuin aan de stad Gent; met het legaat werd een prijs van 10.000 F ingesteld, die om de vijf jaar verleend werd aan het beste werk voor het verbeteren van de stoffelijke en verstandelijke toestand van de arbeidersklas.

PLATEAU : Jozef Plateau werd geboren te Brussel in 1801; hij studeerde te Luik en werd in 1835 hoogleraar in de natuur- en sterrenkunde aan de Gentse universiteit. Bekend is vooral de "proef van Plateau" om de theorie van Kant en Laplace in verband met het ontstaan der aarde te verduidelijken. Tengevolge van proefnemingen op het licht werd Plateau totaal blind omstreeks 1840. Toch zette hij zijn wetenschappelijk onderzoek verder. Hij overleed in 1883.

Gezusters Lovelingstraat : De gemeenteraad besliste op 31.12.1923, dat een deel van de Willem Tellstraat gelegen tussen de Jozef Plateaustraat en de Sint-Pietersvrouwstraat de benaming Gezusters Lovelingstraat zal dragen. Virginie Loveling overleed te Gent op 1 december 1923.

Batavia : Ziehier hoe de wijk Batavia in de gids "Gand. Guide historique et topographique de la ville" uitgegeven in 1883 en vermoedelijk geschreven door Willem Rogghé (Voorwoord getekend met de letters W.R.) wordt beschreven : "En cet endroit se trouvait encore en 1881 un des quartiers les plus sordides et malsains de la ville, appelé Batavia; il se composait d'un réseau de ruelles et d'enclos sans air ni lumière, où de milliers d'ouvriers croupissaient dans des habitations hideuses". Uit deze gids vernemen we nog, dat het bouwen van het Instituut van de Wetenschappen 355.000 F kostte. De school op het Kramersplein werd gebouwd in 1861 naar het plan van bouwmeester A. Pauli.

INVENTAIRE ARCHEOLOGIQUE

Wij laten hier de vrije vertaling volgen van de Fiche N° 6 over

DE MAN VAN HET BELFORT

daterend van 1897 en ondergebracht in de Afdeling "Beeldhouwwerken", met als verdere vermelding : Museum van Stenen Voorwerpen (Ruïnes van de St.-Baafsabdij) - XIVe eeuw.

"2 meter 40 hoog, kalm en ernstig, de ogen wijd open en in de verte kijkend, vastberaden en waardige houding; gewapend van top tot teen, de dolk aan de zijde, de twee handen rustend op het heft van het zwaard."

Aldus het eerste signalement, gegeven door M. Vuylsteke wanneer deze stenen reus, de laatste overlevende van de vier Gentse gemeentenaren die in 1338 geplaatst werden op de hoeken van de stadstoren, in 1870 naar beneden gehaald werd, ter gelegenheid van de restauratie van de galerij en de kroonlijst van het Belfort. (Artikel in het "Volksbelang" van Augustus 1871, opgenomen in zijn "Verzamelde Schriften", Deel IV, 1891, p. 181-189. Geplaatst aan de noordzijde was hij de enige die meer dan 5 eeuwen weerstand geboden had aan de tand des tijds en het geweld van de stormen.

De stenen die door de Gentse schepenen besteld werden te Feluy bij Charleroi in Juni 1337, en die ook moesten dienen voor de waterspuwers en de zuiltjes, werden in deze laatste stad gehouwen, volgens de rekeningen van 1337-1338 waarvan de hierna volgende uittreksels zijn waarachtige geboorteakte vormen. (De Rekeningen etc. Deel I, p. 78, 215-216, 248).

De letters J.C. die in het voetstuk gebeiteld zijn, zijn misschien de initialen van de naam van de beeldhouwer. Onopgemerkt gebleven tot wanneer hij van zijn meer dan 5 eeuwen wacht werd afgelost, is deze tijdgenoot van de eerste Artevelde sindsdien verschillende malen gereproduceerd en bestudeerd geworden : Viollet Le Duc, Dictionnaire raisonné du mobilier français (Paris, 1874), p. 151. - H. Van Duyse, Gand Monumental (Bruxelles) p. 44 - La Belgique Illustrée, 1° édition, p. 244, artikel van A. Wagener en P. Fredericq. - F. De Potter, Gent, Deel I, (1883), p. 495. - A. Heins, A Gand, Vieilles pierres etc. (Gand 1895), p. 71-86. - L. Cloquet, in Bulletin du Cercle Archéologique, Deel IV (1896), p. 206.

In de historische stoet van 1894 "Gent door de Eeuwen heen" kwam een copie voor op de wagen der "gemeentelijke vrijheden".

Afschrift (van de Stadsrekeningen) :

(1) Somme van den werke dat ghewrocht es ant beelfort...

(2) ... ende manne diere gaen ende staen sullen.

(3) Nota bene : Item, den roketiers van Fellui, gheleent up hare steene

die sij leveren, daer men de
(4) gorgonen ende arquette af maect, ende de manne, lxxx lb.

Tot zover deze fiche.

Tot slot en als vergelijking gaan wij eens na hoe Frans De Potter deze stenen man bezag :

“Deze figuur is ten hoogste belangwekkend. Echte reus - hij heeft een hoogte van 2 m. 20 centim. - draagt hij de ridderkleedij : maliënkap en -kolder, en de ridderwapens : het zwaard en de dagge, met het schild. Zijn gelaat is kalm, ernstig : weinig of geene lijnen, indrukwekkend grootsch; 't is den man aan te zien dat hij niet gewoon is, voor wien ook, éenen voet uit de weg te treden. Hij staat pal, volkomen bewust van de kloekte zijner vuist en van de verhevenheid der beginselen welke hij tot zending heeft te verdedigen. Ziet hem daar, in stille grootheid, met de linker hand de scheede houdende van het zwaard, dat zijn rechter hand gereed is uit te trekken - alsof het stadstrompet pas de neringen en de gilden had opgeroepen, alsof het noodgeklep van zijnen even wakkeren buur - Roeland met de machtige bronzen keel - hem opeischte een heiligen kamp voor het recht des volks. Ja, hij is, zoowel van aard, als van stoffe, een Gentenaar van het echte bloed - een man uit één stuk.”

DE SOUVEREINE GILDE VAN DE BOOGSCHUTTERS OF DE SINT-SEBASTIAANS Gilde.

Het juiste jaartal van de stichting van de St.-Sebastiaansgilde is onbekend; het Privilegieboek van de gilde bevat de statuten verleend door Lodewijk van Male, maar dan bestond de gilde reeds een hele tijd. De gilde had haar kapel in de St.-Janskerk (1).

De gilde werd bestuurd door een deken, een koning, acht provisors, een griffier en een baljuw. De deken werd verkozen op de dag van St.-Sebastiaan door de provisors. Dezen werden gekozen uit de verschillende parochies van de stad. “Twee sullen wonen in de Sente Jansprochie, twee in Sente Michiels prochie, in Sente Marien prochie een proviserere, in Sente Niclaeus prochie, een in Sente Jacobs prochie een ende de VIII° proviserere in shelichs Kerst prochie”. De griffier werd aangeduid door de deken, de baljuw door de koning. Om lid te worden van de gilde moest men zijn “van goeder fame ende van goeder name”. Bij de aanneming moest een inkomgeld betaald worden, tevens moest men een doodsschuld ondertekenen.

Rond 1423 kocht de gilde een woning met tuin “buter Coepoorte ab de groenehoeye”. De gilde maakte deel uit van het Gentse leger; in de 15e eeuw nam de gilde ook deel aan wedstrijden in andere steden.

Boogschutters van het Sint-Sebastiaansgild. (Album du Cortège des Comtes de Flandre. Dessinés par Félix De Vigne)

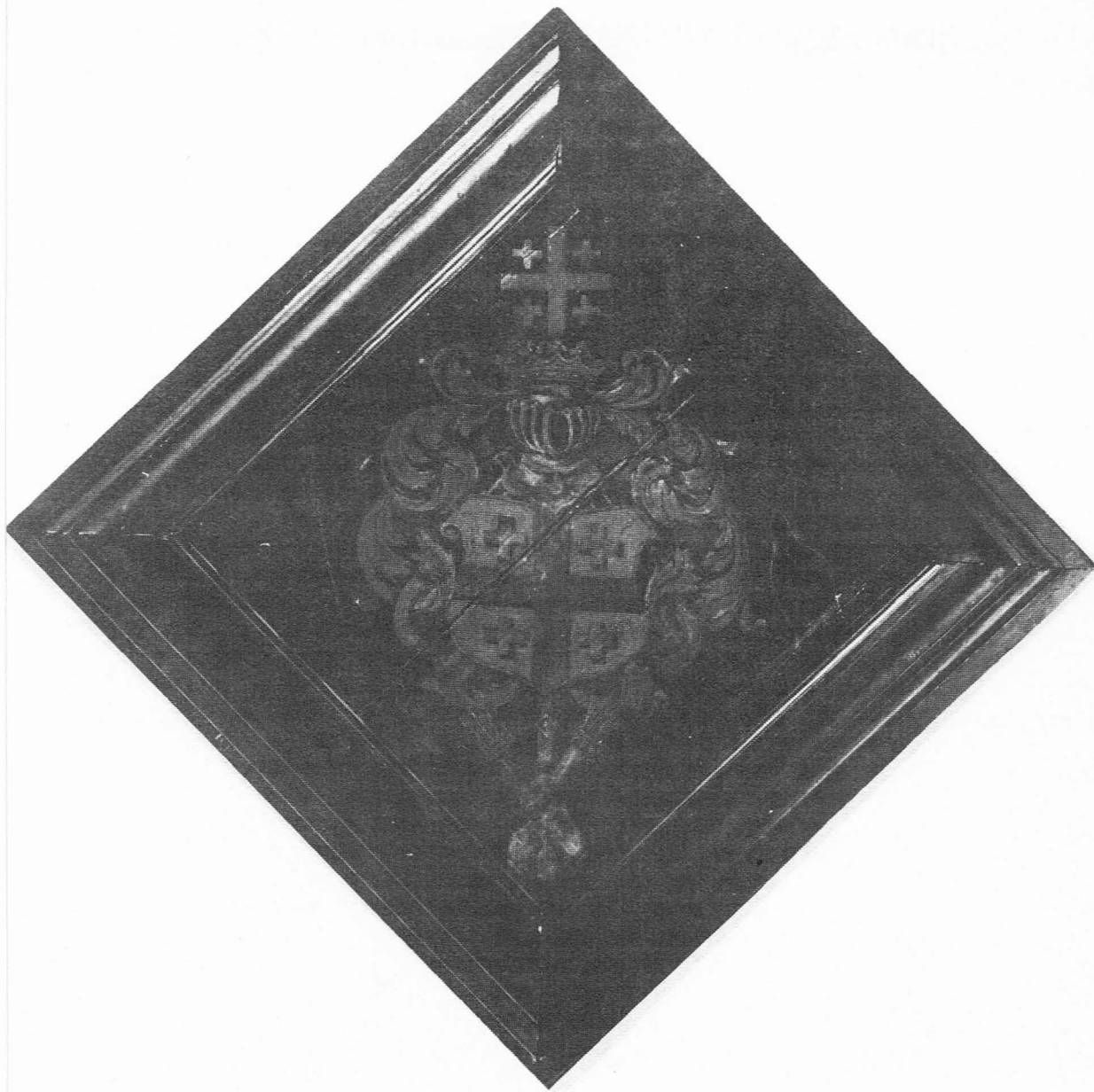

Portret van een Koning van het Sint-Sebastiaansgild, door anoniem meester uit de 18e eeuw. Achter hem ziet men links de Schietgaaï en rechts het Huis van het Sint-Sebastiaansgild op de Kouter. (Oudheidkundig museum Bijloke) (zie Catalogus van de Schilderijen nr. 197).

De boogschutters bleven in hun lokaal tot in het midden van de 16e eeuw. Toen Keizer Karel de Sint Baafsabdij deed verbouwen in een vesting - het Spanjaardkasteel - werd de ligging van het schuttershof minder gunstig. In 1548 kreeg de Gilde een terrein tussen de Kouter en de Keltvest. Het oude schuttershof werd verkocht; in de plaats kwam een rij kleine woningen, genaamd Apostelhuizen. In 1552 was het nieuw schuttershof op de Kouter voltooid.

De koningschieting was een voorname gebeurtenis in het stadsleven; ze had plaats de vierde zondag na Pasen. 's Morgens werd een mis opgedragen aan het altaar van St.-Sebastiaan in de St.-Baafskerk. De banier van de Gilde wapperde aan het huis van de Schepenen tot de vogel werd neergehaald. Dan werd de banier plechtig ingehaald en gehesen aan het Gildehof.

Naast de Sint Sebastiaansgilde bestond er zeker sedert 1437 "een jonghe Gilde van Sent Sebastiane", deze Gilde had haar kapel in de St.-Jacobskerk. De godsdiensttroebelen waren natuurlijk ongunstig voor de Gilde; in 1568 werden de beide boogschuttersgilden verenigd. Het besluit van de Schepenen van de Keure, waarbij al de gemeentelijke bedienden zich moesten inschrijven in een van de gilden, had een gunstige invloed op de bloei van de Gilde. Nieuwe moeilijkheden komen in 1678: het Gildehof wordt bezet door Franse troepen. Om aan de betaling van schadevergoeding te ontsnappen werden op voorstel van de Schepenen van de Keure de vier gilden opgeheven in 1703. In 1715 werd een deel van het schuttershof - den bouw ofte huysinghen van het voorseide hof van Sente Sebastiaan soo die jeghenwordigh ghestaen ende ghelegghen is binnen dese stadt van vooren uytcommende met eene groote poorte op den peirdencauter met eervve van achter tot aen de reviere - verkocht aan Antoine Sersanders de Luna, voorzitter van de Raad van Vlaanderen. In 1731 werd de St.-Sebastiaansgilde opnieuw opgericht. Na een aantal pogingen kwam de Gilde opnieuw in het bezit van het niet verkochte deel van het oude schuttershof: een stuk grond op de Kouter op de plaats van de Handelsbeurs, de Bank van Parijs en de Nederlanden (tot 1968 het Posthotel) en de opera. De Gilde bouwde een nieuw prachtig schuttershof en een schouwburg. Volgens F. De Potter (2) werd reeds in de 17e eeuw door de St.-Sebastiaansgilde een schouwburg opgericht met het doel het toneel te verhuren aan doorreizende kunstenaars. De schouwburg werd door brand vernield in 1715. In 1738 werd een stuk grond aan de stad afgestaan, waarop door architect B. De Wilde een wachthuis werd gebouwd (huidige ingang van de Handelsbeurs). De Gilde kende nu opnieuw een bloeitijd en nam aan al de feestelijkheden in de stad deel. De komst van de Fransen stelde een einde aan het bestaan van de gilden. De goederen van de St.-Sebastiaansgilde werden openbaar verkocht: de schouwburg werd gekocht door een vereniging van burgers, het lokaal werd gekocht door Busse, postmeester. Reeds in 1802 werd de boogschuttersgilde opnieuw opgericht. In de 19e eeuw hield de Gilde haar schietoefeningen op het Bijlokeplein, later aan

Blazen van het Sint-Sebastiaansgild. Paneel 74 x 74 cm. Oudheidkundig museum Bijloke (Copyright : L. De Rammelaere - Gent).

Blazen van het Sint-Sebastiaansgild. Paneel 105,5 x 105,5 cm.
Oudheidkundig museum Bijloke. (Copyright L. De Rammelaere,
Gent)

de Heuvelpoort en ten slotte te Gentbrugge. P. de Burggraeve schreef in 1913 "elle a inauguré récemment une spacieuse salle de réunion chaussée de Bruxelles à Ledeborg. Dans cette vaste pièce, ornée notamment de 21 portraits de rois et de doyens, se trouvent disposés les précieux souvenirs évocateurs des jours de faste et de gloire qu'a vécus la Confrérie de St. Sébastien".

Welke lezer kan ons iets over de geschiedenis van de gilde na 1913 vertellen ?

-
- (1) Dr. Elisabeth DHANENS : Sint-Baafskathedraal Gent. (1965) blz. 85.
  - (2) F. DE POTTER : Gent van den oudsten tijd tot heden. Vierde deel.
  - (3) P. de Burggraeve : Notice Historique sur les Chefs-Confréries Gantoises de St. Sébastien et de St. Antoine. (1913)

NOOT

1. De tekst werd opgesteld aan de hand van het werk van P. de Burggraeve.
2. Het werk van F. De Potter geeft de Statuten van het St.-Sebastiaansgilde van de 14e eeuw, de statuten van 1561 en het Reglement voor de feesten bij het St.-Sebastiaansgilde van 1683.
3. Het Oudheidkundig Museum in de abdij van de Bijloke bezit een dertiental schilderijen in verband met de St.-Sebastiaansgilde, alsook twee blazoenen. (zie : Catalogus van de Schilderijen door A. De Schryver en C. Van de Velde, Gent 1972).

M. VAN GENT

DE GENTSE "FOOR"

Wat we nu te Gent "foor" noemen, is in werkelijkheid een kermis. Het woord "foor" betekent jaarmarkt, jaarbeurs. De "Gentse foor" was oorspronkelijk een jaarmarkt, die in de loop van de 19e eeuw geëvolueerd is tot een kermis; de benaming "foor" bleef echter behouden in de volkstaal.

Het jaar 1848 is een belangrijke datum in de geschiedenis van de Gentse foor. Als bron gebruiken we het rapport goedgekeurd in de gemeenteraad van 15 januari 1848. (Verslagen van de gemeenteraad : deel 49) Toen de verkeerswegen zeldzaam, slecht en weinig zeker waren en de verkeersmiddelen traag en kostbaar waren, toen elke stad "een kleine staat" was met eigen wetten en gebruiken, toen elke heer het recht had octrooirechten te innen op de koopwaren, die door zijn grondgebied werden vervoerd, toen tenslotte de handel en de nijverheid belemmerd werden door allerlei privileges, waren de jaarmarkten nuttige instellingen.

gen en dit zowel voor het algemeen belang als voor de stad, die de toelating had bekomen een jaarmarkt te houden. De foren waren niet alleen handelsplaatsen, waar kopers en verkopers heen trokken in de zekerheid er vrede en veiligheid te genieten voor zich zelf en hun koopwaar; de foren trokken bovendien de menigte aan door de feesten en spelen, die tijdens de foor plaats hadden. De vorsten en de stedelijke besturen verwaarloosden geen enkel middel om de aantrekkingskracht van de foor te vergroten, dit door het verlenen van rechten en privileges. Volgens een ordonnantie van gravin Margaretha mocht geen enkel stuk laken verkocht worden dan op de foren in Vlaanderen en dit van acht dagen voor tot acht dagen na de foor; huiden, leder, was en andere producten, die per gewicht verkocht werden, mochten slechts in het groot verkocht worden op de jaarmarkten. Het oudste gekende octrooi dagteekent van 9 juli 1455, waarbij Filips de Goede voor een termijn van dertig jaar de ordonnantie verlengt, die aan de stad Gent de toelating verleent twee foren per jaar te houden : een op halfvasten en een op Sint-Pietersdag.

In 1497 schonk Filips de Schone aan Gent de toelating een jaarmarkt te houden gedurende veertien dagen en dit vanaf de eerste donderdag na de zondag, waarop het oculi gezongen wordt (derde zondag van de vasten) tot de donderdag na judica (passiezondag) en dit om de stad Gent te helpen, daar de stad door de oorlogen en twisten ontvolkt was en gebukt ging onder de last van schulden (1). De stad Gent had de vorst om dit octrooi verzocht om alzo zijn financiële toestand te lenigen. Tijdens de duur van de jaarmarkt werden de gevangenneming en het recht goederen aan te slaan geschorst en dit zowel voor de goederen als voor kooplieden, hun helpers, de bannelingen en vluchtelingen. In het "Reglement ghedecreteert in syne Majesteits Priveen Raede tot beter directie van de Stadt van Ghendt" van 10 december 1672 lezen we : "Voorts zullen de Kraemen ter Half-vasten-marckt in het groot Beenhuys (is dit soms het Vleeshuis ?) en de daer buyten, verpacht worden ten profyte van de Stadt, alsmede de Plaetsen ende Winckels op het Stadt-huys tot het verkoopen van Schilderyen, Scribanen ende andersins discretelyck ende ter directie van twee Schepenen beneffens eenen Secretaris by het Collegie daer toe te deputeren". (Plakkatenboek deel III blz. 269)

Het verslag aan de gemeenteraad vervolgt : thans zijn de verkeersmiddelen veel verbeterd; de kooplieden hebben hun zwerversleven opgegeven en hebben zich gevestigd in winkels in de steden. Hierdoor is de betekenis van de "foren" sterk verminderd; het verval van de "foren" is totaal. De beide "foren" van Gent ondergingen hetzelfde lot. Vijfentwintig jaar geleden (dus omstreeks 1820) had de Gentse "foor" nog een zeker belang. We herinneren ons nog de handelaars in wollen en katoenen stoffen, de messenverkopers, de drukkers, de graveerders en de verkopers van boeken met hun uitstallingen in het stadhuis en in de straten, die het stadhuis omgeven. Stilaan werden de zalen van het stadhuis ver-

laten; slechts enkele handelaars in ontbijtkoek ("lekkerkoek") en speelgoed zijn de oude gebruiken trouw gebleven en hebben de kermisreizigers gevolgd, die de toelating hebben bekomen zich op het Sint-Pietersplein op te stellen. Wat de Bijloke-foor betreft, deze is volledig uitgestorven : in 1847 stonden slechts twee kramen. Door het besluit van de gemeenteraad van 1843, waarbij jaarlijks een Gentse kermis werd ingericht en waarbij tevens de parochie-kermissen zouden verdwijnen, betrachtte de gemeenteraad niet alleen feesten in te richten, die de ganse bevolking zouden aanlokken. De gemeenteraad betrachtte tevens "réduire ces occasions nombreuses où pour obéir à d'anciennes habitudes les classes ouvrières se livraient à des dépenses d'autant plus regrettables qu'elles étaient accompagnés d'une suspension de travail et partant d'une privation de salaire". (zie : De Eerste Gentse Feesten Ghendtsche Tydinghen, 2e jaargang blz. 233)

De gemeenteraad besluit :

Art. 1 : Vanaf heden is het oprichten op de openbare weg van kramen en kermistenten voor het vertonen van curiositeiten, het inrichten van voorstellingen en het verkopen van eetwaren en goederen slechts toegelaten tijdens de week van de kermis.

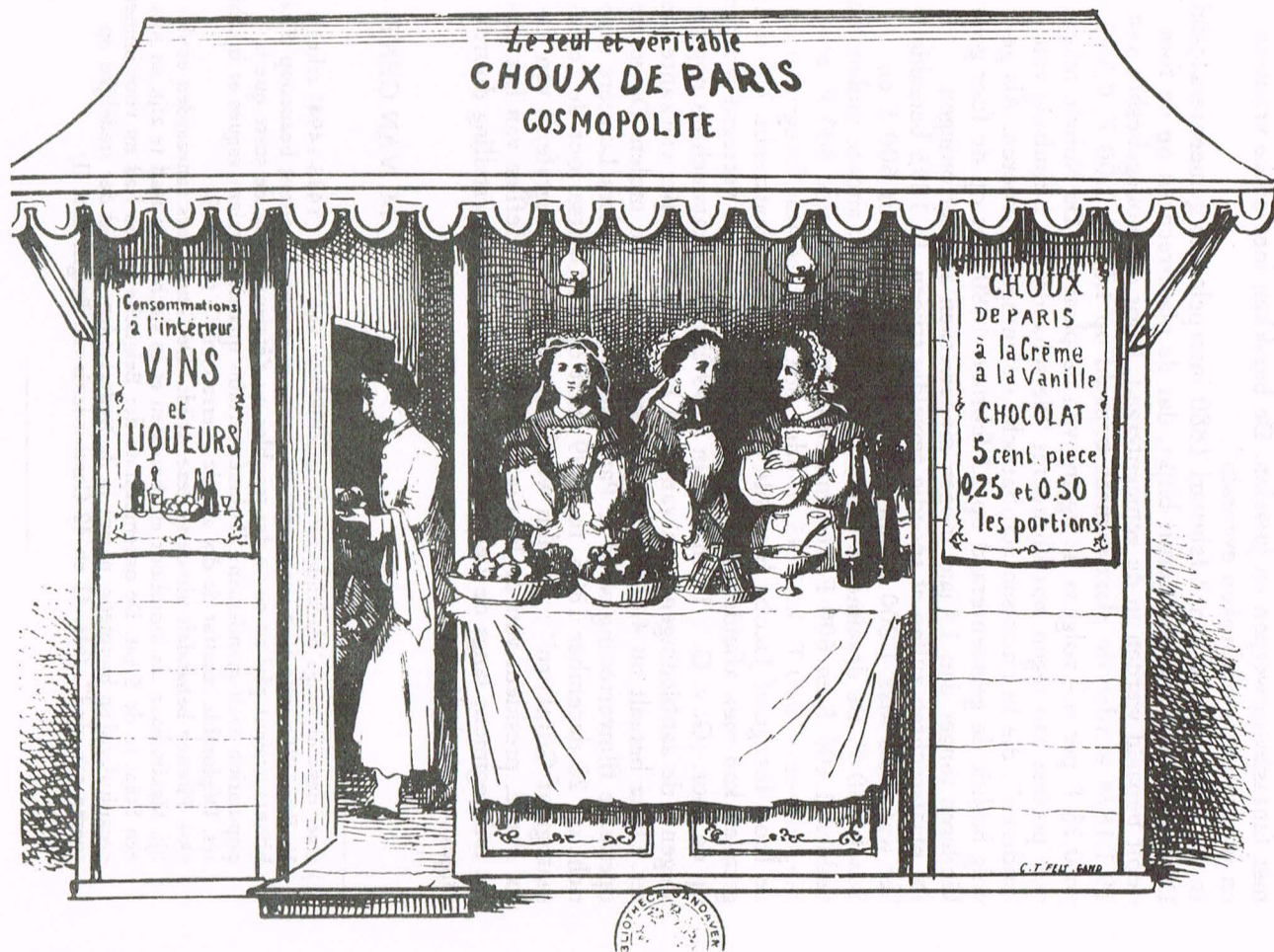
Art. 2 : De kermistenten en kramen zullen opgesteld worden op het Sint-Pietersplein.

Door dit besluit werd de halfvasten-foor afgeschaft. De "foor" tijdens de Gentse feest werd geen succes. In juli werden "foren" gehouden te Namen, Mons en Charleroi; hierdoor kwamen de foorreizigers niet naar Gent. De bewoners van het Sint-Pietersplein vroegen de wederinrichting van de halfvastenfoor. Op 15 december 1849 besloot de gemeenteraad : "De kermistenten en kramen mogen elk jaar ter gelegenheid van de paardenmarkt en de halfvasten opgericht worden op het Sint-Pietersplein van dinsdag van halfvasten tot de dinsdag van de week voor Pasen."

De ganse negentiende eeuw kende de Gentse "foor" een reuzensucces en oefende een grote aantrekkingskracht uit en dit zowel op de Gentenaars als op de bewoners van de randgemeenten. Ook tijdens de eerste jaren na wereldoorlog I lokte de Gentse "foor" de massa. Op zondag trok de bevolking van Gent in dichte drommen naar het Sint-Pietersplein. Reeds vanaf Vooruit op de Sint-Pietersnieuwstraat kon men slechts stapvoets vooruit. Op het Sint-Pietersplein was het een gedrum en gestamp; men kon werkelijk op de hoofden lopen. Er was voor ieders beurs : een of twee circussen, paardenmolens, het wafelkraam Max, schiettenten, het museum Spitsner, waarzegsters, nogakramen, kramen voor olieballen - zonder olieballen te kopen kon men toch niet naar huis -, worsteltenten - de "lutte met den beer", enz. De tweede maandag voor Pasen kwamen de buitenlieden naar de foor : de zondag was het op de buiten plechtige communie en de maandagnamiddag kwam men met de plechtige communicanten naar de foor te Gent. Nog een soort tent mogen we niet vergeten, de zogenaamde "vuile tellure", maar dit was niet voor de plechtige communicanten.

Zeker zou er over de Gentse foor nog veel te vertellen zijn. De Gazette

van Gent bracht jaarlijks een verslag over de merkwaardigste opgestelde kermistenten. Zo lezen we in 1882 (11 april) : "Er zijn kramen met loterijen en kansspelen en draaiberden; ook zijn er enkele kooplieden met fantasievoorwerpen en juwelen. De barakken met dikke vrouwen en waarzegsters ontbreken evenmin".

In de gemeenteraad van 2 februari 1880 interpeleerde gemeenteraadslid De Nobele het college. Hieruit blijkt, dat de plaatsrechten op de foor nooit bepaald werden in de gemeenteraad. Door een collegebesluit van 19.1.1874 werden de plaatsrechten bepaald op 1,50 F, 1,00 F, 0,50 F en 0,25 F per m² volgens de ligging van de plaatsen. De Nobele tekent ook protest aan tegen wat hij noemt "de schandelijke uitbuiting van kinderen", die in circussen acrobatische oefeningen uitvoeren. Als gevolg besluit de gemeenteraad op 23 februari 1880, dat op de foor geen kinderen jonger dan 15 jaar mogen medewerken aan vertoningen. De plaatsrechten zullen al spoedig geweldig stijgen. In 1895 betaalde het wafelhuis Max 1.200 F, het oliebolenkraam Lemeur 600 F en Busch 150 F. De draaimolen Opitz betaalde 1.950 F, andere molens betaalden 1.100 F en 600 F. Het museum Spitsner betaalde 800 F, een hippodroom 1.000 F. In 1895 stonden ook een zevental fotografen op de foor; fotograaf Jacoby betaalde 200 F voor het plaatsrecht. Uit deze getallen kan men afleiden, dat er een massa geld moest verteerd worden op de foor. (G. v. G. : 11 maart) In 1899 zijn de plaatsrechten nog gestegen : de aanbiedingen gaan van 1,20 F tot 12,50 F per vierkante meter. Opitz betaalt nu 4.005 F als plaatsrecht voor zijn molen. De eerste openbare filmvertoning werd te Parijs door de gebroeders Lumière ingericht op 28 december 1895. In 1899 staat op de Gentse foor de "cinematograaf Grunkorn" : als film worden vertoond de begrafenis van Felix Faure, president van de Franse republiek en een defilee van het eerste linieregiment langs de Leopoldlaan te Gent. De voorstelling duurde ongeveer een half uur.

M. VAN GENT

-
- (1) Over deze droevige bladzijde uit de geschiedenis van Gent (1485-1494) schrijft V. Fris : "La ville était surchargée de dettes et grevée de rentes; beaucoup d'habitants avaient péri au cours des troubles ou s'étaient exilés, de sorte que la population avait grandement diminué; certains quartiers étaient vagues et inhabités. Déplorable résultat de dix ans de guerre civile". (blz. 149)
Ook Pirenne behandelt uitvoerig deze strijd; "De Gentenaars aanvaardden uiteindelijk Maximiliaan als momboor en berusten er in slechts een stad te zijn en niet een Staat in de Staat. De ontembaarste der Belgische steden had nu voor immer gecapituleerd en hiermede neemt in de Nederlanden, de tijd der stedelijke oproeren een eind". (blz. 41 en 42 Geschiedenis van België, deel II)
-

EEN HEEMKUNDIGE PUZZEL SPECIAAL BEDACHT VOOR OUDE GENTSE SNEUKELAARS

Wie de eerste prijs wegkaapt legt de hand op een grote zak *mokken*, een dikke klippel *lekkerkoek* en een ferm pak *bitteraven*. Daarenboven mag hij neerzien op een doos *vlienderbollen* gemengd met *boterspekken*, *zuur-en-zoetjes* en *anijsbolletjes*. Ook een zak *boeretenen*, *schuimkes*, *tsoepkes*, *pad'jujubkes* en andere *gomkes* zullen zijn reuk- en smaakorganen komen strelen.

Een boog kan niet altijd gespannen zijn, zegt het spreekwoord en het heeft overschot van gelijk. Bovendien is er een pedagogische wijsheid die ons leert dat men al spelende ook slim kan worden. Dus...

* * *

Gevraagd wordt met de hieronder opgegeven letters (17 in aantal) en letterparen (57 in aantal) VEERTIEN *namen van Gentse zoetigheden* samen te stellen, waarvan de (tamelijk duistere) omschrijvingen hier volgen :

1. Kleine lensvormige gladde snoepjes (3)
2. Bruine, steenharde dingen om er uw tanden op te breken (2)
3. Ze zijn schijfvormig; ze plakken en hebben het gemunt op een van uw vingers (3)
4. Vormloze bleekbruine dingetjes; Dulle Griet zag er massa's van uit de oven komen (9)
5. Het zijn klompjes geblanket als circusclowns (5)
6. Als drenkelingen aan een reddingsplank houden ze zich vast aan een stuk papier (7)
7. Hoe langer ze bewerkt worden, hoe meer kleuren ze te voorschijn toveren (3)
8. Van water en bloem gemaakt leren ze u lezen en schrijven (3)
9. Ze zijn gitswart, dikwijls plat, soms puntig en ze willen alleen maar door vrouwenhanden "gebakken" worden (10)
10. Ze zijn opvallend groter dan huns gelijken onder nr. 6 omschreven; bovendien spreken ze Japans (3)
11. Hebben mensen zulke hoofden, dan zijn ze daar maar weinig ho-vaardig op (6)
12. Ze lijken wonderwel op kindekens broodsuiker, maar ze hebben naaldefijne punten (10)
13. Die dingen heeft een klappei niet nodig om katoen te geven (9)
14. Tsjaak van Artevelde heeft ze wel gezien en geroken maar nooit geproefd (4)

Ziehier de beloofde letters en letterparen en de betekenis van de tussen haakjes geplaatste getallen van 2 tot 10 :

A B J K K K K K L L M N O P P S T

AB AD AR AT AT BE BO DE EK EN EN EN EN EN EN EN EN EP
ER ER ES ES ES ET ET HA IK IN KA KL LA LE LI LO MA MB NE
NS OG OL OP OR OS PI PP RI RK RO RS SK SP SP TJ TS US WI WI

Wie erin geslaagd is de 14 namen van de zoetigheden te ontdekken blijft niets anders over dan uit elk van die 14 woorden de ZOVEELSTE LETTER op te vissen aangeduid door de tussen haakjes geplaatste getallen : dus van het eerste woord de DERDE letter, van het tweede woord de TWEEDE letter enz. Het op die manier ontstane woord (van 14 letters) is ook de naam van een zeer bekende snoep.

De tamelijk moeilijke 1973-Van Arteveldepuzzel werd door 4 puzzelaars opgelost. De vandaag aangeboden puzzel is beslist nog raadselachtiger. Het is om benieuwd te zijn hoeveel oude (en jonge) Stropjes hem onder de knie zullen krijgen. Hoe dan ook, het geheim ontsluiten we in het maart-aprilnummer van G.T.

Om te eindigen een beleefd verzoek : willen de aspirant-EREprijswinnaars behalve hun naam (en correcte oplossing) ook hun leeftijd meedelen ? Dank u en Glück auf !

BIBLIOGRAFIE

1. In "Toerisme in Oost-Vlaanderen" (23e jaargang nr. 3 mei 1974) publiceert Dr. J. Decavele een artikel over "De geskulpteerde biechtstoelen in de Gentse Sint-Stefanuskerk".
2. In het tijdschrift "Gemeentekrediet van België" publiceerde Dr. R. Haeseryn, conservator, een artikel over "Het Museum voor Volkskunde in het Kinderen-Alijnshospies te Gent". (nr. 109 juli 1974)
3. Naar aanleiding van de vijftigste verjaring van het overlijden van Virginie Loveling (Nevele 1836-Gent 1923) verzorgde de heemkundige kring "Het Land van Nevele" een studie "Confrontaties met Virginie Loveling". Het werk telt 98 bladzijden en bevat onder meer een studie van Prof. Dr. A. Van Elslander. De prijs bedraagt 120 F; het gedenkboek is verkrijgbaar door storting op postrekening 627 981 van "Land van Nevele" Vosselarestraat 16 Landegem.
4. In de Profielreeks (uitgeverij Manteau) verscheen een studie over de Gentse letterkundige Johan Daisne. (63 blz., prijs 95 F)
5. In "De Gentenaar" vervolgt Prof. P. Kluyskens zijn artikelenreeks over "Verdwenen Kloosters en Kloosterorden".
9 juli : II De Alexianen.
17 juli : III Het droevig lot van de geesteszieken.
24 juli : IV De voormalige Jezüetenkloosters.

- 30 juli : V Hoe de Jezuieten zich in Gent vestigden.
 6 augustus : VI Klooster en Kollege in de Voldersstraat.
 13 augustus : VII Komen en Gaan.
 20 augustus : VIII De O.-L.-Vrouwbroers.
 27 augustus : IX Driemaal storm over het Karmelietenklooster.
 3 september : X Uit het Verleden kan een Toekomst rijzen.

6. In "Vooruit" (2 september) publiceerde J. Murez een artikel "Achilles Mussche overleden te Gent".

7. In "Vooruit" (21 september), "Deuren blijven gesloten voor Albert Van Laeres Ikonografisch archief" (P. Boes), "Toen Keizer Karel op de Vrijdagmarkt stond" (J. Murez) en "Vijfenzeventig jaar teater in de K.N.S." (F. Neiryck).

BIBLIOTEEKNIEUWS

GENTSE BIJDRAGEN tot de kunstgeschiedenis en oudheidkunde, uitgegeven door H.I.K.O. van de R.U.G., bieden andermaal aan de nieuwsgierige lezer stof tot meditatie en redenen te over om aan zijn weetgierigheid te voldoen.

In DEEL XVII bespreekt

1. Dr. *Elisabeth DHAENENS*, provinciale inspectrice, 2 vroege beeldhouwwerken van Jacques Cockx (1593 of 1597-1665) : marmeren beelden van de apostelen Petrus en Paulus, die afkomstig zijn van het voormalig Jezuïtencollege (Voldersstraat), en maar pas rond 1.800 overgebracht werden naar de St.-Niklaaskerk (zuidelijke kooromgang).

2. *K.G. VAN ACKER*, hoofdbibliotecaris van de Universiteitsbibliotheek, brengt beschouwingen over de herkomst en de verluchting van de *Horae Romanae*, gekend als het getijdenboek van Alexandre Petau, terecht beschouwd, wegens de prachtige verluchting, als een der mooiste handschriften uit de rijke Gentse verzameling (R.U.G.)

Charles Van Hulthem wist met de hulp van baron d'Houdetot, prefect van het "département de l'Escaut" het vertrek van dit manuscript naar Engeland te verhinderen, met andere handschriften uit de St.-Pietersabdij.

3. *Erik DUVERGER*, aspirant N.F.W.O., schrijft over muziekboeken en -instrumenten in XVIIIe eeuwse verzamelingen te Gent.

Het bloeiend muziekleven in onze stad, tijdens de 17e en 18e eeuw, en de beroemde instrumentenbouwers die de faam van Gent in binnen- en buitenland hebben gevestigd, hebben zonder twijfel bijgedragen tot het ontstaan van de Gentse verzamelingen.

Reeds in 1649 was alhier sprake van een "Academie de musique"; de

“Gazette van Gend”, anderzijds, bracht de bevolking op de hoogte van de laatst verschenen muziekstukken.

De studie is overvloedig geïllustreerd met muziekinstrumenten uit de gekende verzameling Cesar Karel Snoeck.

In DEEL XVIII

1. Behandelt Dr. *Elisabeth DHAENENS* het probleem van de ontwerpen voor de graftombe van Mgr. Triest (De Bozetti van Frans du Quesnoy) en onderzoekt het aandeel van Jeroom & Frans du Quesnoy, van Mgr. Triest zelf, P.P. Rubens, alsook de invloed van Michelangelo of Giovanni Bologna in het concipiëren van het Mausoleum.

2. *K.G. VAN ACKER* geeft nieuwe biografische gegevens over Raphaël de Marcatellis, abt van de St.-Baafsabdij te Gent, bisschop van Rhodus, post-bourgondisch mecenas, stichter van een bijzondere librije van verlichte handschriften.

Deze abt was eerst Benediktijner monnik in de St.-Pietersabdij, later abt van de abdij te Oudenberg in 1463, en oefende zijn ambt in de St.-Baafsabdij uit van 1478 tot 1507.

De bibliothecaresse,
A. EGGERMONT

N.B. Voor verdere inlichtingen of eventuele bestelling, zich wenden tot de bibliothecaresse op elke eerste zondag van de maand van 10 tot 11.30 u. (Damhert - Korenmarkt).

UIT GENT

I. Opnieuw verloor Gent een van zijn verdienstelijke zonen. Op 30 augustus overleed de letterkundige Achilles Mussche.

Achilles Mussche werd geboren te Gent op 12 augustus 1896. Hij studeerde aan de Gentse rijksnormaalschool samen met G. Crommen, G. Van de Veegaete, R. Herreman, M. Roelants en K. Leroux. Van 1928 tot 1948 was hij leraar Nederlands aan de lagere en middelbare rijksnormaalschool te Gent; daarna was hij rijksinspecteur Germaanse talen voor het normaal onderwijs. A. Mussche is er in geslaagd een generatie leerkrachten te vormen, die er van bewust waren, dat de beheersing en het gebruik van een keurig Nederlands een van de middelen was tot verheffing van het Vlaamse volk.

A. Mussche was een buitengewoon begaafd leraar, die zich ten volle inzettede voor zijn taak, intens bewust van de betekenis van de leerkracht voor de opvoeding van het volkkind. Hij straalde een bezieling uit gesteund op een rotsvaste overtuiging en een volledige overgave. Als pedagoog publiceerde A. Mussche een aantal schoolboeken voor het middel-

baar en normaal onderwijs, onder meer Woordenschat I, II en III, een bloemlezing in drie delen, Taalstudie en Stijloefening, Nederlandse Poëtica. Al deze werken, die een vernieuwing brachten in het moedertaal-onderwijs, werden gedurende een dertigtal jaren gebruikt.

Achilles Mussche was ook een letterkundige, die alle genres heeft beoefend. Met zijn eerste verzenbundel "De Twee Vaderlanden" (1927) behaalde hij de Driejaarlijkse Staatsprijs van poëzie. Andere dichtbundels waren "Koraal van den Dood" (1937) en "Langzaam Adieu" (1962). Verder schreef A. Mussche een aantal studies: "Cyriel Buysse" (1929), "Gent en zijn etsen-teekenaar De Bruycker" (1936), "Herman Gorter, de weinig bekende" (1946), "De Broeder van Hamlet" (1946), "Gedenksteen voor Rosa" (Rosa Luxemburg 1961), "Reinaert de Vos" (1964), "Dat arme beetje mens" (1967), het toneelstuk "Christoffel Marlow" (1954). Een ereplaats wensen we te geven aan het werk "Aan de Voet van het Belfort" (1950), het epos van de Vlaamse textielarbeider vanaf de middeleeuwen tot de moderne tijd en dat de vrucht was van een tien jaar lange studie.

Achilles Mussche was lang voorzitter van het Vermeylenfonds en van de Vereniging van Vlaamse Letterkundigen, hij was ook erelid van de Koninklijke Akademie van Nederlandse Taal- en Letterkunde.

Achilles Mussche was een edel man, begaafd met een rijk talent, die zich volledig heeft ingezet voor de kulturele verheffing van zijn volk.

2. Op de Kantienberg werden een tweetal oude militaire gebouwen afgebroken, waardoor men een beter zicht krijgt op de achterzijde van de gewezen Sint-Pietersabdij.

3. In de Rode Lijvekensstraat zal het oude meisjesweeshuis worden afgebroken. Enkel de oude poort zal worden bewaard.

4. Herstellingen aan de Sint-Michielskerk en aan de voorgevel van de kerk der Discalsen in de Burgstraat worden thans uitgevoerd.

5. Vijfenzeventig jaar geleden - namelijk op 1 oktober 1899 - werd de nieuwe Vlaamse schouwburg in gebruik genomen. Het toneeljaar werd geopend met het stuk "De Witte Kaproenen", lyrisch drama in vijf bedrijven door Lod. Lievevrouw-Coopman en G. Dhondt en muziek door Oscar Roels. Reeds op 11 februari 1886 had de gemeenteraad het principe aanvaard een Vlaamse schouwburg te bouwen. Na een aantal moeilijkheden kreeg de stad op 12 augustus 1891 de toelating het Pakhuis af te breken om er een schouwburg op te trekken en op 22 augustus 1895 greep de aanbesteding voor het bouwen van de grondvesten plaats. Met een nieuwe gemeenteraad werd de plaats voor de nieuwe schouwburg opnieuw in discussie gebracht. Na een overeenkomst met de Staat om op de Koornmarkt het posthotel te bouwen werden in 1896 op de huidige plaats de nodige onteigeningen uitgevoerd. Het plan werd getekend door Edm. De Vigne. De gevel is 33 meter breed en 32 meter

hoog. Het bronzen beeld boven de gevel stelt de Genius van de Muziek voor. Het beeld is het werk van de Gentse beeldhouwer Aloys Buyens en werd gegoten in de firma Goossens. Aloys Buyens verbleef een negental jaar in de Verenigde Staten (vier jaar te Boston en vijf jaar te New-York); hij vervaardigde er een aantal kunstwerken, waaronder twee standbeelden van Christoffel Columbus en een standbeeld van Pater Marquette, de ontdekker van de Mississippi, dat het Kapitoel te Washington versiert. Het mozaïek werd getekend door de kunstenaar C. Montald, prijs van Rome en leraar aan de Academie; het bestaat uit 700.000 kleine stukjes steen en telt meer dan 500 verschillende tinten. Het geheel, negen meter breed en vier meter hoog, stelt de negen muzen voor. Clio (geschiedenis), Urania (sterrekunde), Calliope (welsprekendheid), Polymnia (heldenpoëzie), Erato (eligie), Thalia (toneel), Melpomene (treurspel), Euterpia (muziek) en Terpsichore (dans) omringen de wagen van Apollo. De praalwagen wordt getrokken door drie witte steigerende paarden.

De vier bronzen beelden in de nissen stellen de vier Gentse rederijkerskamers voor en zijn het werk van de Gentse beeldhouwer Louis Mast. Deze kunstenaar maakte ook "De stervende gladiator", werk dat in 1899 de provinciale tentoonstelling versierde en thans opgesteld is in het Koning Albertpark te Gent.

Over de gebeurtenissen te Gent in 1899 - het jaar van het proces Dreyfus, van het Fort Chabrol te Parijs en van de oorlog in Transvaal - zou nog veel te vertellen zijn. Dit komt wel later; wel willen we er aan herinneren, dat in 1899 te Gent de eerste elektrische trams reden en dat dit jaar ook de provinciale tentoonstelling werd ingericht, die een reuzesucces kende.

6. De staking van de muzikanten van het orkest van de opera in september 1974 herinnert ons een andere staking van muzikanten. In de Gazette van Gent van 13 maart 1900 lezen we het volgende : "Zondag 11 maart hebben de muzikanten van de burgerwacht ("de garde civique") geweigerd aan het huidig tarief te spelen. Tot heden ontvingen de muzikanten van de eerste partij twee frank per herhaling en drie frank per uitgang; de muzikanten van de tweede en derde partij ontvingen 1,50 F en twee frank. Het syndikaat vraagt nu voor de eerste partij drie frank per herhaling en vijf frank per uitgang; voor de tweede en derde partij twee frank en vier frank. De Heer Ligy, kolonel van de burgerwacht, heeft verklaard dit tarief niet te kunnen aanvaarden en dat het muziekkorps voor gans het jaar afgeschaft zal worden; de muzikanten moeten hun dienstkledij inbrengen."

7. Op 28 september 1974 vierde het dagblad Vooruit zijn negentig jaar bestaan; de krant werd gesticht in 1884. De "Gentenaar" werd gesticht in 1879 en "Het Volk" in 1891.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag 60

Ons lid de Heer Broeckhove M. stelt de volgende vraag : “Voor 1783 moet door de abt van Sint-Pieters nevens Gent een nieuwe kerk zijn gebouwd. In een schrift uit die jaren wordt gesproken van “die staute gasten die met geweld eene nieuwe kerk aftraegen en willen dat men het plan nog vooren stelt”. Welke kerk zou hier bedoeld worden ? Bron opgeven a.u.b.

In de Bijlage bij Ghendtsche Tydinghen (juli 1974) staat vermeld : Broeckhove Marcel. Het moet zijn : Broeckhove Maurits.

In het artikel “Het Pakhuis” (Ghendtsche Tydinghen nummer 5 blz. 180) leest men “In de 19e eeuw herbergde het Pakhuis ook nog de eerste Normaalschool voor onderwijzeressen”. Volgens de bronnen, waarover ik beschik, meen ik, dat dit een vergissing is. Juffrouw Hofman (Kortrijk 1811 - Gent 1884) was de eerste hoofdonderwijzeres van de meisjesschool gevestigd in de Schipperskapel in 1833. In 1849 sticht ze een particuliere meisjesnormaalschool, die erkend werd door een K.B. van 31.8.1849. Juffrouw Hofman was dus directrice van een stedelijke meisjesschool en tevens van de normaalschool, die ze had gesticht. In 1851 was deze normaalschool gevestigd in de Huurdochterstraat. Het kostgeld bedroeg 375 F per jaar, maar de leerlingen ontvingen een rijksbeurs van 200 F. In 1859 verhuist de normaalschool naar de Gouvernementstraat, waar Juffr. Hofman een stedelijke betalende meisjesschool bestuurt. In 1864 verhuizen beide scholen naar de Korte Dagsteeg. Nu nog kan men vaststellen, als men op de Walpoortbrug staat en kijkt richting Justitiepaleis, dat de gevel van het achtergebouw, dat men rechts ziet, tot een schoolgebouw behoorde. Door een K.B. van 24.9.1879 werd deze normaalschool overgenomen door de staat. Wat later zal de rijksnormaalschool dan verhuizen naar de Academiestraat. De school werd gesloten door het K.B. van 10.9.1888. Juffr. Hofman Th. ging op rust in 1873 en ontving van de stad Gent een gouden medaille van 400 F voor bewezen diensten. (M. Steels)

Nog in verband met het Pakhuis kunnen we meedelen, dat in 1843 het huis Graslei 35 alsmede de koer van het Pakhuis en een hangaar verhuurd werden aan de messengerie Van Ghendt voor 1.500 F per jaar. (register inkomsten stad Gent) De messengerie Van Gendt zal wel lang gehuisvest geweest zijn in het Pakhuis.

AANVULLENDE LEDENLIJST

656. PAELINCK P. Spoorweglaan 4, 9720 De Pinte
657. AUDENAERT R. Molenaarstraat 3, 9000 Gent
658. VAN DURME A. Dr. Van Bockxstaelestraat 39, 9218 Ledeberg
659. MW. BEKÉ-KERCKVOORDE M.-M. Coupure 208, 9000 Gent
660. Z.E.H. VAN DEN BROECKE J. Rijmdam 3, 9910 Mariakerke
661. MOENS C. Lievin Delaruystraat 37, 9219 Gentbrugge
662. BERLO J. Boulevard Général Wahis 13, 1030 Bruxelles
663. STEVENS A. Huidevetterskaai 45, 9000 Gent
664. DE SMUL R. Walbosstraat 3, 9120 Destelbergen
665. MW. VERMEREN D. Groenpark 6, 9720 De Pinte
666. COOLENS A. Maurits Sabbestraat 4, 9219 Gentbrugge
667. ZENNER H. Drie Leienstraat 24, 9821 Afsnee
668. DE SCHRIJVER W. Kraanlei 35, 9000 Gent
669. DE VOS H. Admiraalreed 17, 9110 Sint-Amandsberg
670. BAECKE M. Noormanstraat 62, 9000 Gent
671. MW. CLÉMENT E. Gustaaf De Smetpark 14, 9830 Sint-Martens-Latem
672. School
673. DE GRAEVE H. Bevrijdingslaan 197, 9000 Gent
674. BATSLEER E. Driemasterstraat 61, 9000 Gent

BESCHERMLEDEN 1974

Generale Bankmaatschappij. Zetel Gent	1.000 F
Tafel-Ronde N.3 Gent	1.000 F

STEUNENDE LEDEN 1974

Kredietbank Zetel Gent	500 F
Bracke Georges Gent	500 F

INHOUDSTAFEL 1974

	blz.
1. De aktie in verband met het Geeraard Duivelsteen	3, 34, 72
2. Armand Heins	4
3. Carnaval te Gent	7
4. De nachtwacht te Gent in de 19e eeuw	20
5. De kazerne in de Brusselsepoortstraat	26
6. In de Mammelokker te Gent	27
7. Nog eens over windmolens te Gent	32
8. De Berg van Barmhartigheid te Gent	36, 74, 110
9. De Gentse Mammelokker in de volksliteratuur en de folklore	45

10. Het reglement der Gentse Kommissionarissen halfweg de 19e eeuw	58
11. Het praalgraf van bisschop Triest	78
12. Onder de brugge zat er een mugge	81
13. Een woordje over twee grensstenen te Gent	95
14. Inventaire archéologique	99
15. Wetenswaardigheden uit het verleden van Ekkergerm	118
16. Te Gent in 1874	126
17. Het gebouw van de Koninklijke Nederlandse Academie	136
18. De vondelingen te Gent in de 19e eeuw	139
19. In Memoriam Dr. Paul Rogghé	150
20. In Gent van 1841 tot 1850	152, 196
21. Het dagboek van een Gents rentenier en zijn belang voor het muzikleven in Vlaanderen rond 1800	160
22. Over de Souvereine Gilde der Kolverniers, Busschieters en Kanonniërs, gezegd Hoofdgilde van Sint-Antone te Gent	165
23. Het Pakhuis	177
De Leeuw van het Pakhuis	72
24. De Gentsche Verhuizing	181
25. Een woordje over de brieven-postery te Gent	191
26. Nieuw-Jaer-Gift	195
27. Het Sint-Pietersplein en zijn omgeving	205
28. De Man van het Belfort	214
29. De Souvereine Gilde van de Boogschutters of de Sint-Sebastiaansgilde	215
30. De Gentse "foor"	221
Gent in de 18e eeuw	
31. De openbare verlichting te Gent in het midden van de 18e eeuw	62
32. De bedelaars te Gent in het midden van de 18e eeuw	133
33. Over de metselaars en de timmerlieden in het midden van de 18e eeuw	173
34. Ordonnantie nopende het werpen van penseryen	189
35. Bibliografie	30, 64, 103, 140, 228
36. Vraag en Antwoord	31, 67, 104, 143, 186, 233
37. Nieuwe Aanwinsten	106, 141, 187
38. Uit Gent	145, 185, 230
39. Ledenlijst	71, 107, 148, 234

ILLUSTRATIES

	blz.
1. Nieuwjaarwens van de nachtwacht	22
2. Nieuwjaarwens van de Gaze-licht-Aenstekers (1840)	195
3. Portret Wensel Cobergher	40
4. De Berg van Barmhartigheid	43
5. Cimon en Pira	49
6. De Mammelokker	54
7. Het Praalgraf van bisschop Triest	80
8. Plan Ketelvest	96
9. Het Kuipgat	98
10. De Walpoort	100
11. De Vrijdagmarkt met paardetram	130
12. De Koninklijke Nederlandse Academie De Koornmarkt	138
13. Het Postkantoor	147
14. Hôtel de l'étoile	159
15. Het Pakhuis	179
16. Hôtel de Vienne	199
17. De Bargie	156
18. Gaeyschieting op de Plaisante Veste XVIIIe eeuw	167
19. De Gentse Busschieters van Sint-Antoon	169
20. Gildehof van Sint-Antoon	171
21. Blaoen van het Sint-Antoniushild	172
22. De Kouter	184
23. Café Bordelais Gouden Leeuwplein	201
24. Plan Sint-Pietersplein	206, 208
25. Sint-Pietersplein	210
26. Boogschutters van de Sint-Sebastiaangilde	216
27. Portret van een koning van het Sint-Sebastiaansgild	217
28. Blaoen van het Sint-Sebastiaansgild	219
29. Blaoen van het Sint-Sebastiaansgild	220
30. Op de Gentse "Foor"	223, 225